

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КОВАЛЬЧУК ОЛЬГА ЯРОСЛАВІВНА

УДК 342.9:347.97/.99:004(043)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ**

12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Реферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Роботу виконано здобувачкою самостійно

Опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
МУЗИЧУК Олександр Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
проректор

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
член-кореспондент НААН
КУРИЛО Володимир Іванович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри адміністративного
та фінансового права

доктор юридичних наук, професор
ДУЛІБА Євгенія Володимирівна,
Національний університет водного господарства
та природокористування,
професор кафедри конституційного права
та галузевих дисциплін

Захист відбудеться «08» травня 2025 року о 10⁰⁰ годині на засіданні докторської спеціалізованої вченої ради Д 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Вчений секретар докторської
спеціалізованої вченої ради

Олена ГУЛАК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Цифрова трансформація судочинства, що є невід’ємним елементом глобальної цифровізації та технологічного прогресу сучасного суспільства, постає як важлива складова судової реформи та євроінтеграційних процесів і спрямована на модернізацію та оптимізацію судової системи через впровадження сучасних інформаційних технологій. Ключовим фактором успішної імплементації інноваційних цифрових інструментів у судову систему є якісне організаційно-правове забезпечення цифровізації судочинства, яке формує комплексну основу для діджиталізації судової системи.

Цифровізація судочинства в Україні відбувається поступово. Ключовим елементом цього процесу є поетапне впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Сьогодні у тестовому режимі функціонують її модулі Електронний кабінет, Електронний суд та система відеоконференцзв’язку. Цифрова трансформація судової сфери в Україні є частиною Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки. Оновлення концепції електронного суду у лютому 2024 року надало нового імпульсу цьому процесу.

Збройна агресія російської федерації проти України створила безпрецедентні виклики для судової системи, підкресливши необхідність впровадження інноваційних смарттехнологій у судові процеси та нагальність повної цифровізації судочинства для забезпечення його безперервності в умовах воєнного стану. Адаптуючись до нових реалій, суди трансформують технологічні рішення з інноваційного експерименту на фундаментальний елемент сучасної правової системи, що сприяє доступності, прозорості, ефективності та швидкості судочинства. Цифрова трансформація судової системи також стимулює зміцнення принципу верховенства права та сприяє формуванню більш справедливого та демократичного суспільства в Україні.

Однак реалізація цих змін потребує вдосконалення організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства. Це включає адаптацію законодавчої бази, розроблення нових процесуальних норм та створення відповідної інфраструктури для впровадження цифрових технологій у судочинство. Наведене підкреслює необхідність комплексного дослідження засад організаційно-правового забезпечення цифровізації судової системи. Таке дослідження сприятиме визначенню оптимальних шляхів модернізації судочинства в Україні, забезпечуючи його відповідність сучасним викликам і потребам суспільства. Це питання набуває особливої актуальності в контексті європейської інтеграції та за обставин воєнного стану України.

Проблеми організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства є недостатньо дослідженими у науковій літературі. Окремі питання правового регулювання відносин у сфері цифрової трансформації судової системи були предметом наукових розвідок таких вчених: Ю. П. Бурила, О. В. Гулак, Е. С. Дмитренко, Є. В. Дуліби, К. В. Єфремової, Н. Ю. Задираки, Н. В. Канюки, Р. О. Куйбіди, С. О. Кузніченка, В. І. Курила, М. Г. Мельник, Н. М. Мироненка, О. М. Музичука, О. М. Рєзніка, О. П. Світличного, В. В. Сердюка, В. І. Теремецького, В. О. Чубай, Н. О. Чудик, Д. І. Шматкова, О. С. Ярої та ін. У дослідженнях цих науковців розглянуто різні аспекти правовідносини у сфері цифровізації судових процесів в Україні, що створило основу для подальших розробок і впроваджень.

Питання організаційно-правового забезпечення діяльності місцевих судів в умовах євроінтеграційних процесів розглядали Н. Т. Гончарук та А. С. Белова. Правові та організаційні аспекти вирішення окремих проблем електронного судочинства досліджували А. Ю. Ковальчук та Б. В. Чернявська. Організаційно-правові засади політики кібербезпеки були предметом вивчення Б. А. Кормича, В. А. Ліпкана та А. В. Тарасюка.

Окремі складові цифровізації судочинства стали предметом наукових розвідок таких дослідників: О. О. Барабаш, О. О. Берназюка, О. Н. Владикіна, А. Б. Грищук, А. В. Кожевнікової, Д. О. Московчука, А. М. Найченко, Є. О. Пороховатої, В. С. Савчука, Д. С. Тихонової, А. В. Щербіни, Н. М. Ясельської, Д. В. Яцківа та ін. Дослідження цих

вчених дозволили окреслити перспективні напрями вдосконалення організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судової сфери у сучасний період.

Однак, незважаючи на актуальність теми, існує дефіцит комплексних наукових досліджень, що охоплюють мультиаспектний аналіз нормативно-правового регулювання організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судової системи. Нагальність проведення таких ґрунтовних міждисциплінарних розвідок, що знаходяться на перетині права та інформаційних технологій, обумовлюється динамічним розвитком законодавчої бази та стрімким прогресом у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Це підкреслює важливість перегляду засад організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні в сучасних умовах. Наведене вище обґрунтовує необхідність проведення окремого комплексного дослідження, присвяченого вдосконаленню організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до галузевої Програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проєкту побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи на 2022–2024 роки, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 14.06.2022 року № 178, Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 року № 220, Плану України, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 18.03.2024 року № 244-р. з метою реалізації ініціативи Європейського Союзу «Ukraine Facility». Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного університету біоресурсів і природокористування України. Роботу виконано у межах фундаментальних тем науково-дослідних робіт юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України «Права людини в міжнародному праві та національному законодавстві» (номер державної реєстрації 0115U006023) та «Механізм державної влади в правовій державі» (номер державної реєстрації 0115U006024).

Мета та завдання дослідження. *Мета дисертаційного дослідження* – формування теоретико-методологічних засад і розроблення авторського концептуального підходу до організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні, а також визначення перспектив його подальшого розвитку.

Досягнення зазначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- з'ясувати поняття та сутність інформації як основоположної категорії організаційно-правового забезпечення діяльності судів для формулювання власних пропозицій щодо розуміння фундаментального концепту інформації та її значення у процесі цифровізації судочинства;
- обґрунтувати концептуальний підхід до характеристики судів як об'єкта організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні для поглибленого розуміння досліджуваної проблематики;
- розкрити теоретико-методологічні засади дослідження організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства задля виявлення ефективних підходів та методів для досягнення мети дослідження;
- охарактеризувати нормативне регулювання організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні з метою виявлення недоліків та формулювання власних пропозицій щодо вдосконалення законодавства;
- визначити організаційну структуру та принципи функціонування інформаційних систем у судочинстві в Україні для формулювання власних пропозицій щодо подальшої структурної оптимізації;
- проаналізувати стан організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні на сучасному етапі задля виявлення проблем та формулювання обґрунтованих пропозицій щодо перспектив його розвитку;

- здійснити ретроспективний аналіз періодів розвитку судочинства та з'ясувати його взаємозв'язок із процесами цифровізації з метою окреслення напрямів подальшого вдосконалення цифрової трансформації судової системи;

- з'ясувати особливості електронного судочинства в Україні в умовах євроінтеграції та за обставин воєнного стану з метою виявлення позитивних та негативних аспектів цього процесу;

- розкрити особливості застосування елементів цифровізації судочинства в Україні як інструмента запобігання корупції для оцінювання впливу цифрової трансформації судової системи на формування та реалізацію державної антикорупційної політики;

- визначити основні аспекти імплементації штучного інтелекту у систему електронного судочинства задля окреслення шляхів вирішення проблем впровадження цієї технології у судову систему України;

- з'ясувати особливості електронного судочинства в Україні за обставин воєнного стану з метою формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо забезпечення повноцінної діяльності судової системи та гарантування прав і свобод людини у форс-мажорних обставинах;

- визначити суб'єктний склад організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства та розробити підхід до його систематизації;

- з'ясувати зміст інформаційних відносин у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства для поглибленого розуміння досліджуваної проблематики;

- розкрити сутність гарантій організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства задля виявлення найбільш ефективних механізмів їх забезпечення;

- дослідити основні засади забезпечення інформаційної безпеки у діяльності судів з метою розроблення власних авторських пропозицій щодо її удосконалення;

- окреслити загально-правову характеристику смартсудочинства як інноваційного концептуального підходу до модернізації судової системи України задля виявлення потенціалу «розумних» технологій у комплексній модернізації судової системи;

- обґрунтувати необхідність та з'ясувати основні аспекти впровадження смартсудочинства в Україні з метою виявлення недоліків та формулювання власних пропозицій;

- узагальнити зарубіжний досвід впровадження смарттехнологій у судові системи різних країн для адаптації кращих світових практик до українських реалій;

- систематизувати міжнародні стандарти організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства з метою виявлення ефективних механізмів реалізації глобальної сумісності судових електронних платформ та їх адаптації до специфіки національних правових систем;

- вивчити зарубіжний досвід впровадження цифрових технологій у судочинстві та його правового регулювання з метою виявлення передових підходів, які можуть бути імplementовані у правову систему України;

- окреслити комплекс основних проблемних аспектів інтеграції організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства Європейського Союзу із судовою системою України для формулювання власних пропозицій та рекомендацій щодо їх усунення;

- розробити модель організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні з метою його адаптації до міжнародних стандартів цифрового правосуддя у контексті глобальних тенденцій уніфікації судових процесів;

- узагальнити існуючі та надати авторські пропозиції щодо удосконалення організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судочинства.

Предмет дослідження – організаційно-правове забезпечення цифровізації судочинства в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, використання яких зумовлено метою, завданнями, а також особливостями предмета й об'єкта дослідження. Діалектичний метод застосовано для аналізу організаційно-правового регулювання процесів цифрової трансформації судочинства у їх розвитку та взаємозв'язку (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.2, 4.1). Формально-логічний метод використано для формулювання теоретичних засад дослідження, зокрема понятійно-категоріального апарату (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.4, 4.1, 4.3). Системно-структурний метод сприяв визначенню завдань і принципів нормативного регулювання організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судової системи (підрозділи 1.4, 1.5, 2.2, 2.4, 2.5, 3.2, 4.1, 5.1), а також функціонування інформаційних систем у судочинстві (підрозділ 1.5). Історико-правовий метод дав змогу дослідити еволюцію судочинства в Україні та передумови сучасного стану нормативно-правового регулювання його цифровізації (підрозділи 2.1, 5.2). Методи аналізу та синтезу застосовано для з'ясування сутності організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства й визначення механізмів регулювання правовідносин між суб'єктами електронного судочинства (підрозділи 1.2, 3.1). Формально-юридичний метод використано для аналізу нормативно-правової бази, що регулює цифровізацію судочинства (підрозділи 1.4, 1.5, 1.6, 2.3, 2.3, 2.5, 3.2, 3.4, 4.1, 5.1). Метод правового моделювання забезпечив розроблення авторського концептуального підходу до оптимізації цифрової трансформації судочинства та інноваційної моделі смартсудочинства (підрозділи 1.2, 4.1, 4.2). Метод SWOT-аналізу застосовано для оцінки сильних і слабких сторін, можливостей і загроз цифровізації судочинства в Україні (підрозділи 2.4, 2.5, 3.3, 4.2, 5.1). Порівняльно-правовий і герменевтичний методи використано для вивчення зарубіжного досвіду впровадження цифровізації судочинства та визначення найкращих практик для їх адаптації до українських реалій (підрозділи 4.3, 5.1, 5.2). Метод доктринального аналізу дозволив виявити проблемні аспекти організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства (підрозділи 1.6, 2.2, 2.4, 3.3, 3.4, 4.2, 4.3, 5.3). Аксиологічний метод сприяв визначенню напрямів удосконалення організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства у контексті впровадження інноваційних технологій в умовах євроінтеграції та воєнного стану (підрозділи 2.5, 4.2, 5.4). Методи емпіричного дослідження (спостереження, опис, порівняння, вивчення документів тощо) дали можливість отримати достовірні дані щодо напрямів удосконалення організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні (підрозділи 4.3, 5.1, 5.2, 5.4). Методи узагальнення та прогнозування забезпечили формулювання висновків до розділів дисертації та її загальних висновків. Мультидисциплінарний підхід дозволив інтегрувати знання з різних галузей науки, поєднавши методи юридичної науки, інформаційних технологій і організаційного менеджменту.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження є праці українських і зарубіжних вчених у галузях загальнотеоретичної юриспруденції, адміністративного та інформаційного права та інших галузей правової системи України.

Нормативну основу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, а також міжнародні нормативно-правові акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Дослідження також базується на законодавчих актах та законопроектах країн Європейського Союзу, Саудівської Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратів, Колумбії, Малайзії, Казахстану, Бразилії, Індії, Нідерландів, США, Сінгапуру, Ізраїлю, Китаю та інших держав, які досягли значних успіхів у сфері цифрової трансформації судочинства.

Емпіричну базу дослідження складають статистичні дані Державної судової адміністрації України, аналітичні звіти Вищої ради правосуддя та Ради суддів України, а також дані міжнародних організацій, зокрема Європейської комісії з питань ефективності правосуддя і Консультативної ради європейських суддів. Крім того, використано матеріали судової практики, правову публіцистику та довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних теоретико-правових досліджень, присвячених організаційно-правовому забезпеченню цифровізації судочинства в умовах євроінтеграційних процесів та за обставин воєнного стану. У дисертації представлено теоретико-правове узагальнення та запропоновано інноваційне вирішення наукової проблеми, що полягає у розробленні авторських концептуальних підходів до оптимізації цифрової трансформації судочинства в Україні через удосконалення організаційно-правового забезпечення цього процесу в умовах євроінтеграції та за обставин воєнного стану.

У результаті проведеного міждисциплінарного наукового дослідження сформульовано низку концептуально новаторських теоретичних положень і висновків, які характеризуються науковою новизною:

вперше:

- запропоновано концептуальний підхід до характеристики діяльності судів як об'єкта організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судочинства, що дозволило виділити широкий спектр правових, організаційних, технологічних та етичних аспектів впровадження цифрових інструментів у судочинство задля окреслення напрямів оптимізації цього процесу з дотриманням прав і основних свобод людини в умовах цифрової трансформації судової системи України у зв'язку з динамічним розвитком нормативно-правової бази та стрімким прогресом інформаційно-комунікаційних технологій;

- обґрунтовано авторський підхід до визначення поняття «цифровий судовий процес» як форми здійснення правосуддя, що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронних систем на всіх стадіях судового процесу, включаючи подання документів, проведення судових засідань, збір і аналіз доказів, ухвалення та оприлюднення судових рішень, з метою забезпечення ефективного, об'єктивного, прозорого та доступного правосуддя при дотриманні всіх процесуальних прав і гарантій учасників судового процесу;

- запропоновано внести зміни до Закону України від 22.05.2003 року № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг», які б регламентували відповідальність за порушення у сфері електронного судочинства, зокрема встановлювали склад правопорушень (несанкціонований доступ до електронних судових систем, умисне пошкодження або знищення даних в електронних системах судочинства, фальсифікація електронних судових документів, порушення конфіденційності судової інформації в електронних системах, зловживання правами електронного користувача судових систем) та встановлювали їх диференціацію за суб'єктом вчинення (працівники суду, учасники судового процесу, сторонні особи (хакери, зловмисники, технічні адміністратори систем);

- запропоновано розглядати смартсудочинство як інноваційний концептуальний підхід до організації та здійснення правосуддя, заснований на імплементації у судову систему «розумних» цифрових інструментів, з метою розроблення теоретичного підґрунтя для забезпечення балансу між новітніми технологіями та конституційними принципами правосуддя;

- обґрунтовано необхідність розроблення правових механізмів захисту особистої приватності у цифровому просторі, що дозволило визначити авторську дефініцію поняття «цифрові права» як фундаментальні права і свободи людини, що реалізуються та захищаються в цифровому середовищі, включаючи право на доступ до інтернету, захист персональних даних, свободу вираження думок онлайн, право на цифрову приватність, а також інші права, пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових систем;

- запропоновано авторську модель організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства як базового елементу концептуального підходу до оптимізації цифрової трансформації судочинства в Україні, яка обґрунтовує взаємозалежність окремих її структурних складових: інституційна структура, організаційно-правові складові, гарантії цифрового правосуддя, інтеграція штучного інтелекту та смартсудочинства, механізми імплементації;

удосконалено:

- концептуальний підхід до розуміння інформації як фундаментальної категорії організаційно-правового забезпечення судової діяльності, що розглядається як абстрактна конструкція і практичний інструмент, функціонує одночасно як ресурс, засіб і результат судочинства та формує теоретичне підґрунтя для впровадження цифрових технологій, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та доступності правосуддя в умовах розвитку інформаційного суспільства;

- уявлення про основні засади нормативного регулювання організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні, що дозволило виявити прогалини у регулюванні забезпечення цілісності електронних доказів при зберіганні, чіткого порядку проведення онлайн-засідань, відповідальності за порушення у сфері електронного судочинства;

- аксіологічне розуміння організаційної структури та принципів функціонування інформаційних систем судів, що дозволило виділити їх основні засади та окреслити напрями структурної оптимізації для забезпечення реалізації права на справедливий суд та відповідності сучасним вимогам цифрового суспільства;

- підхід до дослідження організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства як інтегративного інституту адміністративного та інформаційного права, який є системою нормативно-правових, організаційних та управлінських заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для впровадження та ефективного використання цифрових технологій у судовій системі;

- розуміння ролі цифрової трансформації судочинства як ключової складової державної антикорупційної стратегії України, спрямованої на підвищення транспарентності та прозорості судової системи і захист основоположних прав людини, яка реалізується через впровадження інноваційних технологій у судові процеси; запропоновано шляхи вдосконалення цифровізації судочинства з метою запобігання корупції, зменшення впливу «людського фактору» та підвищення прозорості у взаємодії судової системи з громадянами;

- систему міжнародних норм організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судової системи, що дозволило з'ясувати, що відповідна регламентація здійснюється міжнародно-правовими інструментами, спрямованими на підвищення доступності, ефективності, інклюзивності, людиноцентричності, гнучкості та безпеки електронного судочинства через інновації, синхронізацію, технологічну нейтральність, персоналізацію та міжнародне співробітництво з метою імплементації успішних моделей у процеси діджиталізації національних судових систем та їх імплементації у глобальне середовище цифрового правосуддя;

дістали подальшого розвитку:

- методологічний підхід до організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства, що забезпечило основу для систематизації результатів дослідження, узагальнення запропонованих висновків, формулювання власних науково обґрунтованих пропозицій щодо оптимізації цифрової трансформації судової системи, вивчення зарубіжного досвіду та розроблення концептуальної моделі організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні;

- обґрунтування раціональності розроблення організаційної структури універсальної інформаційної системи для судочинства, що об'єднає функціонал існуючих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та додаткових модулів «Законодавство», «Судова практика», «Аналітика», «Форми та зразки документів», «Міжнародні стандарти фінансової звітності», «Термінологічний словник», «Моніторинг» та «Інтеграція», задля комплексної автоматизації судових процесів з метою підвищення відкритості, доступності, оперативності та ефективності судочинства в умовах глобального впровадження цифрових технологій;

- дослідження сучасного стану організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судочинства в Україні, що дозволило виявити прогалини у правовому

регулюванні впровадження цифрових інновацій у судові процеси, організаційні проблеми, що виникають при імplementації законодавчих норм на практиці та окреслити шляхи їх усунення;

- систематизація періодів еволюції судової системи України, які поступово формували передумови цифрової трансформації судочинства на території сучасної України, що дозволило виділити основні напрями подальшої еволюції діджиталізації судових процесів для забезпечення відповідності імplementації інноваційних технологій принципам захисту прав людини та верховенства права у цифровому середовищі;

- наукова позиція щодо розуміння переваг та недоліків електронного судочинства в умовах євроінтеграції та за обставин воєнного стану, що уможливило формулювання перспективних напрямів його повноцінного впровадження для підвищення довіри громадян до судової влади та зміцнення принципу верховенства права в Україні;

- наукова гіпотеза щодо доцільності імplementації штучного інтелекту у систему електронного судочинства, що дозволило осмислити основні переваги та ризики застосування цієї технології у судовій системі та окреслити потенційні шляхи забезпечення єдності, відкритості та людиноорієнтованості правосуддя, спрямовані на захист конституційних прав та свобод людини в сучасному цифровому суспільстві;

- дослідження особливостей функціонування електронного судочинства як інструмента забезпечення повноцінної діяльності судової системи в умовах воєнного стану, що дозволило виявити низку проблем та запропонувати механізми їх вирішення для забезпечення основоположних прав людини в умовах кризових ситуацій;

- наукові підходи щодо виділення суб'єктів організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні та їх функціонального призначення, що дозволило запропонувати авторську систематизацію з чітким розмежуванням відповідальності та повноважень цих суб'єктів за наступними рівнями: стратегічний, організаційно-технічний, функціональний, консультативний;

- наукова позиція щодо розуміння змісту інформаційних відносин у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства, що дозволило структурувати інформацію як об'єкт цих відносин та виокремити комплекс основних засад для забезпечення ефективного функціонування судової системи в епоху глобальної інформатизації;

- наукові погляди щодо визначення гарантій організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства, які є комплексною системою взаємопов'язаних практичних заходів та теоретичних принципів, що потребують постійного оновлення відповідно до розвитку технологій та появи нових кіберзагроз для забезпечення балансу між безпекою та функціональністю судових інформаційних систем;

- обґрунтування основних засад забезпечення інформаційної безпеки судів, що дозволило запропонувати комплекс нормативно-правових, організаційно-управлінських, технічних та контрольно-наглядових заходів для підвищення рівня інформаційної безпеки судової системи, захисту конфіденційних даних та забезпечення стабільного функціонування електронного судочинства в умовах зростаючих кіберзагроз;

- наукова позиція щодо доцільності комплексної та поетапної імplementації смарттехнологій у судову систему України на базі діючих Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та Єдиного державного реєстру судових рішень, що полягає у впровадженні «розумних», практично перевірених цифрових інструментів, які можуть стати допоміжним інструментом при ухваленні рішень людиною, забезпечити своєчасність і якість надання судових послуг громадянам та сформулювати позитивне сприйняття судової влади суспільством;

- наукове осмислення ефективності авангардних світових практик імplementації інноваційних смарттехнологій як інтегрального компонента судових систем різних країн світу, що уможливило обґрунтування доцільності адаптації та інкорпорації перевірених на практиці «розумних» цифрових інструментів у судові процеси для пришвидшення модернізації судової системи України;

– узагальнення досвіду застосування передових підходів до впровадження цифрових технологій у судочинстві та його правового регулювання у низці країн, що дозволило виявити успішні практики цифровізації діяльності судів, які можуть бути імплементовані у правову систему України з урахуванням європейських рекомендацій та міжнародних стандартів;

– виокремлення основних проблем консолідації організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства Європейського Союзу та України, що дозволило запропонувати шляхи їх усунення та окреслити напрями ефективної інтеграції української судової системи з європейськими цифровими платформами для реалізації глобальних тенденцій модернізації судової сфери та зміцнення верховенства права;

– науковий погляд щодо окреслення проблемних аспектів та неузгодженості організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні, що дозволило розробити та сформулювати пропозиції щодо його удосконалення як на законодавчому рівні, так і на рівні практичної імплементції цифрових інструментів у судочинстві, з урахуванням європейських стандартів та особливостей національної правової системи України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у: науково-дослідницькій сфері – як основа для подальших досліджень у сфері цифровізації правосуддя; у правотворчій діяльності – при розробленні нових законопроектів щодо цифровізації судової системи та для вдосконалення існуючого законодавства у сфері електронного судочинства (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук від 2 серпня 2024 року*); освітньому процесі – під час викладання навчальних курсів «Інформаційні технології в праві», «ІТ-право», «Правові системи сучасності» і підготовки навчальної та навчально-методичної літератури (підручників, посібників, методичних рекомендацій), при розробленні курсів підвищення кваліфікації для суддів та юристів (*акт впровадження Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 12 вересня 2024 року*); правозастосовній діяльності – для розроблення механізмів захисту прав громадян в умовах цифровізації судочинства, при моніторингу дотримання прав людини в електронному судочинстві; у судовій практиці – для оптимізації роботи судів при впровадженні цифрових технологій, при розробленні методичних рекомендацій для суддів та працівників апарату суду (*акт впровадження Печерського районного суду м. Києва від 2 вересня 2024 року*); сфері інформаційних технологій – при розробленні спеціалізованого програмного забезпечення для судів, для вдосконалення систем електронного документообігу у судочинстві.

Особистий внесок здобувачки. Дисертація є науковим дослідженням, виконаним авторкою самостійно, не містить ідей або розробок, що належать співавторам, спільно з якими здобувачкою опубліковано наукові праці. Усі наукові положення, що винесено на захист, отримано авторкою особисто.

Апробація результатів дисертації. Окремі положення дисертаційного дослідження доповідалися авторкою на: Міжнародному науковому симпозіумі «Big data analytics: моделювання та інформаційні технології» (м. Київ, 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології та комп'ютерне моделювання» (м. Івано-Франківськ, 2020 р.), 10th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (м. Деггендорф, Німеччина, 2020 р.); 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (м. Деггендорф, Німеччина, 2021 р.); VI International Scientific and Practical Conference «Russian-Ukrainian war: law, security, world» (м. Тернопіль, 2022 р.); 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (м. Ружомберок, Словаччина, 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове регулювання цифрової економіки та ШІ: національний та міжнародні виміри» (м. Київ, 2023 р.); 4th International Workshop on Intelligent Information Technologies and Systems of Information Security (м. Хмельницький, 2023 р.); 13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (Вроцлав, Польща, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції з нагоди 100-річчя з дня народження академіка Національної академії правових наук України Федора Глібовича Бурчака «Сучасні підходи до методології правничих

досліджень» (м. Київ, 2024 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі» (м. Чернігів, 2024 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет конференції «Підприємництво, облік та фінанси: сучасний стан й перспективи повоєнного відродження» (м. Херсон – м. Кропивницький, 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики розвитку юридичної науки і практики в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови» (м. Київ, 2024 р.); XIV International Scientific and Practical Conference «Legal Restoration of Ukraine as a Powerful European State Through the Prism of International Experience» (м. Київ, 2024 р.); All-Ukrainian Scientific and Practical Conference «Human Rights in a Globalized World: Current State, Implementation Paths, and Protection Mechanisms» (м. Харків, 2024 р.); VIII International scientific and practical conference «Ukraine in the conditions of reforming the legal system: modern realities and international experience» (м. Тернопіль, 2024 р.); I International Workshop of Young Scientists on Artificial Intelligence for Sustainable Development (м. Тернопіль, 2024 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 47 наукових праць, з яких 12 статей у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 14 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 статті у наукових виданнях інших держав, 2 розділи у колективних монографіях, 17 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, 5 розділів, що містять 22 підрозділи, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 573 сторінки. Список використаних джерел налічує 814 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, охарактеризовано використані методи наукового пізнання, висвітлено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, охарактеризовано особистий внесок авторки у працях, виконаних у співавторстві, наведено відомості про апробацію матеріалів дисертації, анонсовано структуру дисертації та зазначено її загальний обсяг.

Розділ 1 **«Теоретико-методологічні засади організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»** містить шість підрозділів, у яких розглянуто сутність, особливості та теоретико-правові аспекти процесу цифровізації судочинства.

У підрозділі 1.1 *«Інформація як основа організаційно-правового забезпечення діяльності судів»* висвітлено роль інформації як базового компонента організаційно-правового забезпечення судочинства у цифровому суспільстві, що зумовлює формування нової парадигми інформаційної взаємодії у судовій сфері.

Акцентовано, що інформація є необхідним ресурсом для ефективного функціонування судової системи. Визначено, що найбільш революційним засобом запису інформації став блокчейн, що забезпечує дані від несанкціонованих змін чи підробки. Розглянуто кодифікацію як особливу форму правотворчості, що передбачає глибоку трансформацію змісту правових актів.

Констатовано відсутність чіткої дефініції поняття «інформація» у правовому полі та запропоновано його авторське розширене визначення, що включає ментальну форму існування інформації.

У підрозділі 1.2 *«Діяльність судів як об'єкт організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»* розглянуто функціонування судів як об'єкта організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства у широкому та вузькому сенсах, в об'єктивному і суб'єктивному аспектах. Аргументовано, що цифровізація судочинства є динамічним, комплексним та багатогранним процесом. Його організаційно-правове забезпечення включає модернізацію правової бази, реорганізацію структури судів, розвиток технологічної інфраструктури, адаптацію процесуальних норм, забезпечення інформаційної

безпеки, підвищення доступності правосуддя та вдосконалення міжвідомчої взаємодії. Ці елементи у сукупності формують цілісну систему, спрямовану на вдосконалення судової системи в умовах цифровізації та підвищення її доступності.

Визначено, що ефективне впровадження цифрових технологій вимагає суттєвих змін у традиційній структурі судових установ та підходах до організації їхньої роботи. Доведено необхідність створення спеціалізованих підрозділів, відповідальних за цифрову трансформацію судів, як на рівні вищих судових інстанцій, так і у кожному суді.

Запропоновано авторські визначення понять «цифровий судовий процес» з метою усунення неоднозначності у трактуванні процесуальних дій, які здійснюються за допомогою цифрових технологій, та «цифровий розрив», що забезпечить можливість оцінити цифрову нерівність у суспільстві та обмеження можливостей для захисту прав громадян на рівний доступ до цифрових технологій та послуг.

У підрозділі 1.3 *«Методологічні підходи до дослідження організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»* визначено та проаналізовано основні аспекти застосування різних наукових методів для дослідження організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства, зокрема системного, порівняльно-правового, історико-правового, формально-юридичного, соціологічного, статистичного, методів моделювання та економічного аналізу.

Визначено, що цей процес потребує комплексного та міждисциплінарного підходу, який поєднає методи юридичної науки, інформаційних технологій та управління. Зауважено, що такий підхід створює фундамент для формування цілісної та ефективної системи організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства, здатної адаптуватися до нових викликів цифрової епохи.

У підрозділі 1.4 *«Нормативне регулювання організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»* проведено детальний аналіз чинного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють різні аспекти організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства. Аргументовано, що функціональне призначення нормативного регулювання організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства полягає у створенні правового підґрунтя для впровадження сучасних інформаційних технологій у судовий процес, що має гарантувати дотримання фундаментальних принципів правосуддя у нових умовах цифрового середовища. Зауважено, що особливої уваги заслуговує питання регулювання відповідальності за порушення у сфері електронного судочинства.

Констатовано відсутність у чинному законодавстві визначення окремих термінів, які безпосередньо пов'язані з впровадженням інноваційних технологій у судову систему України. Зауважено доцільність розроблення відповідних нормативно-правових актів, що будуть регулювати використання цих понять.

Визначено, що нормативне регулювання організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства – це процес створення, впровадження та вдосконалення правових норм, спрямованих на регламентацію використання інформаційно-комунікаційних технологій у судовій системі. Обґрунтовано, що він характеризується динамічністю та комплексністю, оскільки охоплює різні галузі права та вимагає постійної адаптації до швидкого розвитку технологій. Акцентовано, що ключовими аспектами цього процесу є: 1) забезпечення балансу між технологічними інноваціями та фундаментальними принципами правосуддя; 2) створення правової бази для електронного документообігу, використання електронних доказів та проведення онлайн-засідань; 3) регулювання питань захисту персональних даних та забезпечення кібербезпеки в інформаційних системах судів; 4) розроблення механізмів електронної ідентифікації учасників судового процесу; 5) адаптація процесуальних норм до особливостей цифрового середовища; 6) гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами та рекомендаціями у сфері електронного правосуддя.

Підрозділ 1.5 *«Організаційна структура та принципи функціонування інформаційних систем у судочинстві»* присвячено дослідженню організаційної структури та принципів функціонування інформаційних систем, які використовуються у судовій системі України.

З'ясовано, що ця структура включає три рівні: 1) на центральному рівні функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка забезпечує загальну координацію та інтеграцію всіх інформаційних процесів у судовій системі України; 2) на регіональному рівні функціонують інформаційні системи окремих судів; 3) на локальному рівні організаційна структура представлена автоматизованими робочими місцями суддів та працівників апарату суду. Обґрунтовано, що ключовим елементом є поетапне впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Аргументовано важливість Єдиного державного реєстру судових рішень як уніфікованої автоматизованої системи для накопичення, зберігання та пошуку судових рішень. Зауважено, що сьогодні цей реєстр працює у тестовому режимі. Проаналізовано функціонування інформаційно-правових систем «Ліга: закон», «Юрист Проф», «LIGA360» та «PravoSud».

Визначено основні принципи функціонування інформаційних систем у судочинстві: 1) захист судової інформації – забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності судових даних; 2) гарантованість доступу до правосуддя – забезпечення можливості електронної взаємодії громадян із судовою системою; 3) об'єктивність та неупередженість – виключення суб'єктивного впливу на функціонування інформаційних систем; 4) прозорість судових процесів – відкритість інформації про стан розгляду справ; 5) єдність судової практики – забезпечення уніфікованого підходу до аналогічних справ; 6) оперативність судочинства – скорочення строків розгляду справ за рахунок автоматизації; 7) достовірність даних – забезпечення точності та актуальності інформації в системі; 8) інтероперабельність – взаємодія з іншими державними електронними системами; 9) підзвітність та аудит – можливість відстеження дій користувачів системи; 10) резервне копіювання – забезпечення збереження судових даних у разі технічних збоїв; 11) адаптивність до змін законодавства – можливість оперативного внесення змін відповідно до законодавчих новацій; 12) людиноцентризм – орієнтація систем на потреби користувачів судових послуг; 13) хмарні технології – використання розподілених обчислювальних ресурсів для зберігання та обробки судової інформації; 14) кібербезпека – комплексний захист від мережевих атак та несанкціонованого втручання; 15) технологічна нейтральність – незалежність від конкретних технологій та постачальників рішень; 16) цифрова ідентифікація – надійне підтвердження особи учасників електронного судочинства.

Сформульовано авторську позицію щодо організаційної структури універсальної інформаційної системи для судочинства, яка б об'єднала функціонал існуючих платформ та забезпечила комплексну автоматизацію судових процесів. Доведено доцільність розроблення додаткових модулів «Законодавство», «Судова практика», «Аналітика», «Форми та зразки документів», «Міжнародні стандарти фінансової звітності», «Термінологічний словник», «Моніторинг», «Інтеграція». Зауважено на важливості інтеграції всіх існуючих правових баз даних для створення єдиного інформаційного простору та розширення можливостей дистанційної участі у судових засіданнях.

У підрозділі 1.6 «Сучасний стан організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства» охарактеризовано актуальний стан організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні. З'ясовано, що воно базується на комплексі нормативно-правових актів. Констатовано, що ключовим елементом цифровізації судочинства є Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка знаходиться на стадії впровадження. Обґрунтовано існування потреби в адаптації нормативно-правової бази для судових інформаційних систем України до європейського законодавства.

Досліджено, що спостерігається тенденція до розширення можливостей електронного судочинства та вдосконалення механізмів захисту прав учасників судового процесу в цифровому середовищі, однак існують технічні та організаційні проблеми при імплементації законодавчих норм на практиці, зокрема через недостатнє фінансування та низький рівень цифрової грамотності. Визначено, що актуальним залишається питання регулювання використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, у судовому процесі. Зауважено, що цифровізація судочинства на сучасному етапі потребує нових

підходів до розуміння таких концепцій як доступ до правосуддя, рівність сторін та змагальність процесу.

Розділ 2 **«Цифрова справедливість: сучасні виклики та актуальні проблеми»** містить п'ять підрозділів, що присвячені дослідженню сучасних викликів та актуальних проблем трансформації судочинства.

У підрозділі 2.1 *«Ретроспектива судочинства та взаємозв'язок із процесами цифровізації»* проведено теоретико-філософський аналіз історичного процесу становлення та еволюції судової системи на території сучасної України.

Виділено основні етапи становлення судочинства та охарактеризовано кожен із них: 1) Київська Русь (IX–XIII ст.) – правосуддя здійснювалося князем на основі «Руської Правди»; 2) Литовсько-Польська доба (XIV–XVII ст.) – започатковано принцип легальності та змагальність процесу; 3) Запорізька Січ (друга половина XVI ст. – кінець XVIII ст.) – самобутня система судочинства, заснована на козацьких звичаях; 4) Гетьманщина (кінець XVIII ст. – початок XX ст.) – вплив російського судочинства та кодифікація права; 5) українські землі у складі Російської імперії (кінець XVIII ст. – початок XX ст.) – судова реформа 1864 року, що модернізувала судову систему; 6) доба української революції 1917–1921 рр. – демократизація та націоналізація судового процесу; 7) радянська доба (1922–1991 рр.) – судочинство стало інструментом диктатури пролетаріату; 8) незалежна Україна (1991 р. – теперішній час) – трансформація судової системи, впровадження нового законодавства та цифровізація.

Констатовано, що еволюція українського судочинства пройшла довгий шлях від традиційного паперового формату до використання цифрових технологій. У процесі модернізації судочинство поступово впроваджувало електронні системи та автоматизацію процесів. Цифрові зміни торкнулися всіх напрямів роботи судів – від ведення документації до організації судових засідань та ухвалення рішень. Послідовне запровадження технологічних рішень дало змогу оптимізувати діяльність судів, зробити правосуддя доступнішим для громадян та забезпечити більшу відкритість судових процедур. Українське судочинство і далі вдосконалюється, пристосовуючись до сучасних технологічних можливостей та потреб цифрового століття.

У підрозділі 2.2 *«Цифрова трансформація судочинства в Україні в сучасних умовах (електронний суд)»* проведено комплексний аналіз цифровізації судочинства в Україні та зроблено висновок, що це один із визначальних етапів модернізації української правової системи. Зазначено, що центральним компонентом цього процесу виступає запровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, одним із базових модулів якої є «Електронний суд». Зауважено, що процес цифровізації судочинства в Україні відбувається поетапно. Досліджено, що попри поступове вдосконалення нормативно-правової бази та технологічних рішень, повне підключення всіх судів України до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи станом на 2024 рік ще не завершено.

Серед основних переваг електронного судочинства виокремлено: цілодобовий дистанційний доступ, можливість онлайн-ознайомлення з матеріалами справ, участь у засіданнях за допомогою електронного підпису, економія часу та коштів. Водночас визначено низку перешкод, зокрема: нерівномірне впровадження технологій, недостатній рівень кібербезпеки, обмежена цифрова компетентність, недофінансування, необхідність постійного оновлення законодавства, психологічний спротив. Акцентовано, що особливої актуальності електронне судочинство набуло в умовах воєнного стану, забезпечуючи безперервність та доступність правосуддя.

Наголошено, що Електронний суд є ключовим елементом трансформації судочинства, який надає широкі можливості для модернізації судових процесів: спрощення доступу до правосуддя, оптимізація документообігу, забезпечення прозорості, пришвидшення розгляду справ, зменшення адміністративного навантаження. Впровадження таких інновацій сприяє реалізації фундаментального права людини на справедливий суд та зміцнює принципи верховенства права в демократичному суспільстві.

У підрозділі 2.3 *«Цифровізація судочинства як складова державної антикорупційної стратегії»* розглянуто цифрову трансформацію судової системи як ключовий елемент антикорупційної політики в Україні. Встановлено, що Україна активно вдосконалює нормативно-правову базу у сфері антикорупційної політики, відповідно до міжнародних зобов'язань. Визначено, що цифрова трансформація судочинства, зокрема впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та «Електронного суду», є важливим кроком у модернізації судової системи та підвищенні її прозорості. Обґрунтовано, що автоматизований розподіл справ між суддями, функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень та Єдиного державного веб-порталу відкритих даних сприяє реалізації принципу відкритості судової системи та запобіганню корупції. Доведено, що законодавче регулювання використання кваліфікованого електронного підпису підвищує достовірність електронних документів у судах.

Презентовано ряд заходів для подальшого удосконалення цифровізації судочинства з метою запобігання корупції: 1) впровадити технології блокчейн для забезпечення безпеки та незмінності судових документів; 2) розробити та впровадити системи штучного інтелекту для аналізу судових рішень щодо можливих корупційних ризиків; 3) створити інтегровану систему моніторингу дій користувачів у електронній системі судочинства з автоматичним виявленням підозрілих шаблонів поведінки; 4) посилити навчання суддів та працівників апарату суду щодо використання цифрових технологій та кібербезпеки; 5) розширити функціонал Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи для забезпечення повної цифровізації всіх етапів судового процесу.

Підрозділ 2.4 *«Штучний інтелект в системі електронного судочинства»* присвячено дослідженню особливостей імплементації технологій штучного інтелекту в судову систему України. Доведено, що впровадження інструментів на основі цієї технології у судочинство є глобальною тенденцією, яка сприяє підвищенню ефективності, прозорості та доступності правосуддя. Водночас штучний інтелект становить значні ризики для системи судочинства, зокрема упередженість алгоритмів, проблеми прозорості рішень систем на основі цієї технології та етичні проблеми.

Констатовано, що Україна робить перші кроки на шляху впровадження технологій штучного інтелекту у судочинство. Сьогодні відсутнє комплексне законодавче регулювання цієї сфери. Запропоновано низку заходів для ефективної імплементації систем на основі штучного інтелекту в судову систему України, включаючи розробку відповідної нормативно-правової бази, прискорення впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, розробку етичних стандартів, впровадження інтелектуальних систем аналізу судових рішень, забезпечення навчання персоналу, проведення наукових досліджень у цій сфері.

У підрозділі 2.5 *«Особливості електронного судочинства в умовах воєнного стану»* визначено актуальність та розкрито проблеми підвищення ефективності функціонування системи електронного судочинства в Україні за обставин воєнного стану.

Доведено, що електронне судочинство набуло пріоритетності та стратегічного значення в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну. Констатовано наявність проблем, що ускладнюють його повноцінне функціонування. Зокрема, це технічна неготовність багатьох судів. Запропоновано низку заходів для вдосконалення функціонування електронного судочинства за обставин воєнного стану: 1) розробити та впровадити надійні протоколи для забезпечення безпеки та достовірності цифрових доказів на основі технології блокчейн; 2) інтегрувати в Електронний суд високотехнологічні рішення для розширення його функціональності та ефективності; 3) створити єдину систему збору та аналізу доказів, яка на основі технологій штучного інтелекту консолідує дані з різних джерел; 4) розробити законопроект для регулювання використання штучного інтелекту за обставин воєнного стану; 5) розробити стандарти та протоколи для збору, оброблення та використання ланцюга зберігання цифрових доказів на основі технології блокчейн у розслідуваннях воєнних злочинів; 6) впровадити технології для забезпечення безперебійного функціонування електронного судочинства в умовах проблем з електропостачанням та доступом до інтернету.

Розділ 3 **«Механізм організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»** складається з чотирьох підрозділів, у яких розкрито та проаналізовано механізм організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства.

У підрозділі 3.1 *«Суб'єкти організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»* розглянуто державні органи та установи, що формують організаційно-правове забезпечення цифрової трансформації судочинства в Україні. Запропоновано авторську систематизацію цих суб'єктів за чотирма рівнями: стратегічний – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Вища Рада правосуддя; організаційно-технічний – Державна судова адміністрація України, Міністерство цифрової трансформації, Державне підприємство «Інформаційні судові системи»; функціональний – Верховний Суд України, Вища кваліфікаційна комісія суддів, Національна школа суддів України; консультативний: Рада суддів України, Громадська рада доброчесності, Дорадча група експертів. Такий підхід забезпечує чітке розмежування повноважень та відповідальності кожного з суб'єктів організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства та базується на таких ключових критеріях: ієрархічність повноважень, функціональна спеціалізація, інформаційна взаємодія, нормативне регулювання, координація діяльності. Зауважено, що всі ці суб'єкти функціонують у рамках єдиного механізму, спрямованого на створення ефективної системи електронного судочинства в Україні.

У підрозділі 3.2 *«Загально-правова характеристика інформаційних відносин у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства»* розкрито сутність інформаційних відносин у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства як невід'ємної компоненти функціонування судової системи в сучасному інформаційному суспільстві. Констатовано існуючу понятійну невизначеність терміну «інформаційні відносини» та запропоновано його авторське визначення.

Визначено, що суб'єктами інформаційних відносин у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства є: суди та судді, учасники судового процесу, Державна судова адміністрація України, органи суддівського самоврядування та інші державні органи, що взаємодіють із судовою системою. Об'єктом виступає інформація про судові справи та судові рішення, персональні дані учасників процесу, службова інформація судів та інформація про діяльність судів.

Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює інформаційні відносини у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства та зроблено висновок, що цифровізація судової системи, зокрема впровадження електронного судочинства, створює нові виклики у сфері забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних, що потребує постійного вдосконалення законодавства.

Підрозділ 3.3 *«Гарантії організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»* присвячено аналізу проблем забезпечення безпеки та стабільного функціонування автоматизованих інформаційних систем судів в Україні.

Зроблено висновок, що сучасний стан автоматизованих інформаційних систем судів характеризується низкою проблем, зокрема несанкціонованим втручанням, кібератаками та технічними збоями, що створює суттєві загрози для їхньої цілісності та безпечного функціонування. Зазначено, що захист автоматизованих інформаційних систем судів на технічному рівні не відповідає міжнародним стандартам. Констатовано, що нормативно-правова база, яка регулює питання функціонування та захисту таких систем, є недостатньою і не враховує специфіки функціонування судової системи. Доведено необхідність вдосконалення нормативно-правового регулювання механізмів функціонування та захисту автоматизованих інформаційних систем судів з урахуванням універсальних вимог до використання інформаційних ресурсів у судовій системі.

У підрозділі 3.4 *«Забезпечення інформаційної безпеки в діяльності судів»* розглянуто проблеми захисту інформаційних систем та інформації у судовій системі України, зокрема питанням нормативно-правового регулювання інформаційної та кібербезпеки судів.

Зроблено висновок, що в Україні відсутня окрема нормативно-правова база з питань інформаційної безпеки діяльності судів. Встановлено необхідність стандартизації та законодавчого закріплення термінології у цій сфері, зокрема ключових понять «інформаційна безпека» та «кібербезпека». Запропоновано авторські дефініції цих понять. Запропоновано розробити окреме законодавство з питань інформаційного захисту в судовій системі, що забезпечить комплексний підхід до гарантування цілісності та незмінності конфіденційних даних, регламентування процесів електронного документообігу та визначення механізмів реагування на кіберінциденти.

Розділ 4 **«Удосконалення судочинства в контексті використання смарт-технологій»** охоплює три підрозділи, в яких висвітлено основні аспекти впровадження смарттехнологій у судову систему для підвищення ефективності, прозорості та доступності правосуддя.

У підрозділі 4.1 *«Загально-правова характеристика смартсудочинства»* представлено смартсудочинство як концептуальний підхід до трансформації судової системи через імплементацію наступних смартінструментів: 1) системи електронного документообігу з елементами штучного інтелекту; 2) блокчейн-технології для забезпечення безпеки та прозорості судових записів; 3) автоматизовані системи управління справами для оптимізації судових процесів; 4) системи розпізнавання мови для транскрибування судових засідань; 5) інтелектуальні системи відеоконференцзв'язку для проведення дистанційних слухань; 6) аналітичні інструменти для збору та аналізу статистики, виявлення тенденцій, оцінки ефективності роботи судової системи; 7) технології віртуальної та доповненої реальності для реконструкції подій у складних справах; 8) хмарні сервіси для забезпечення надійного зберігання, швидкого доступу та обміну судовими документами і даними; 9) мобільні технології для полегшення доступу до правосуддя. Зауважено, що гармонійна інтеграція технологічних рішень у судову систему потребує нормативного регулювання використання смарттехнологій у судочинстві.

Запропоновано авторські визначення термінів «смарттехнології» та «смартсудочинство». Аргументовано, що впровадження смарттехнологій у судочинство підвищує ефективність судових процесів, скорочує час на виконання рутинних завдань та зменшує ймовірність «людських» помилок. Водночас імплементація інноваційних технологій у процес відправлення правосуддя піднімає важливі етичні питання, зокрема щодо прозорості алгоритмів, контролю за можливою упередженістю систем та збереження ключової ролі людини-судді в ухваленні рішень. Визначено необхідність ретельного підходу до розроблення, впровадження та контролю «розумних» інструментів для забезпечення їх відповідності фундаментальним принципам правосуддя та етичним нормам.

Доведено, що стрімкий розвиток цифрових технологій та недостатнє правове регулювання зумовлюють необхідність конституційного закріплення цифрових прав людини. Запропоновано авторську дефініцію цього поняття.

У підрозділі 4.2 *«Особливості впровадження смартсудочинства в Україні»* охарактеризовано сучасний етап імплементації «розумних» технологій у судову систему України. Визначено, що базовою платформою для розвитку смартсудочинства може стати Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система. Констатовано, що українська судова система вже сьогодні робить перші кроки на шляху до смартсудочинства, імплементуючи інструменти штучного інтелекту, такі як система «Касандра» та великі мовні моделі, у діяльність судів; розробляючи інноваційні сервіси «Суд на долоні» і Wincourt; впроваджуючи платформу онлайн-вирішення спорів «Пошук рішень»; застосовуючи мобільний додаток «єСуд»; вдосконалюючи можливості цифрової платформи «Дія» для підвищення доступності правосуддя для громадян.

Доведено, що сучасні інноваційні технології можуть стати базисом для створення в Україні смартсудочинства. Обґрунтовано, що імплементація «розумних» технологій у судові процеси стала нагальною необхідністю в умовах воєнного стану в Україні. Досліджено, що Україна активно використовує смартінструменти для збору доказів, документування

та класифікації воєнних злочинів, зокрема технології блокчейну для підтвердження автентичності цілісності доказів, чат-боти для краудсорсингу, програми для фіксації пошкоджень будинків, засоби для додавання геотегів, часових міток на фото/відео, розпізнавання облич військових.

Констатовано, що імплементація смарт-судочинства є багатоаспектним процесом, що передбачає розвиток законодавчої бази та формування судової практики щодо використання «розумних» технологій у судових процесах; розроблення та впровадження нормативних актів, які будуть регулювати використання смартінструментів безпосередньо в процесі здійснення судочинства.

У підрозділі 4.3 *«Зарубіжний досвід впровадження смарттехнологій у судовій системі»* здійснено компаративний аналіз досвіду імплементації смарттехнологій у судочинство окремих передових країн світу у цій сфері (Італії, Саудівської Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратів, Колумбії, Малайзії, Казахстану, Бразилії, Індії, Нідерландів, США, Китаю). Доведено активну інтеграцію інноваційних рішень у судові системи різних держав для оптимізації їх функціонування, забезпечення транспарентності та підвищення рівня суспільної довіри. Визначено, що специфіка застосування смартінструментів детермінується національним законодавством, правовими традиціями, моделлю публічного управління та рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Встановлено, що імплементація смарттехнологій генерує комплекс юридичних, етичних та технологічних викликів, подолання яких ускладнюється через суспільну недовіру, консервативність судової системи, ресурсні обмеження та недосконалість нормативно-правового регулювання.

Розділ 5 **«Зарубіжний досвід та пріоритетні напрями удосконалення організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні»** охоплює чотири підрозділи, у яких проведено дослідження світової практики та визначено ключові вектори удосконалення організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судової системи України.

У підрозділі 5.1 *«Міжнародні стандарти організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»* охарактеризовано міжнародні норми, що регламентують організаційно-правові аспекти цифрової трансформації судочинства. Виділено наступні організаційно-правові засади впровадження цифрових технологій у судовій системі: 1) доступність електронного правосуддя; 2) захист персональних даних; 3) електронний документообіг у судовій системі; 4) дистанційна участь у судових засіданнях; 5) прозорість судочинства; 6) автоматизація судових процесів; 7) міжвідомча взаємодія. Обґрунтовано, що міжнародні стандарти організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства є динамічними й адаптивними та потребують постійного оновлення. Доведено, що важливим є збереження балансу між уніфікацією та національними особливостями правових систем різних держав при впровадженні цих стандартів.

У підрозділі 5.2 *«Зарубіжний досвід організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства»* проведено компаративний аналіз практики передових країн у сфері організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судочинства. Представлено цілісний підхід до вдосконалення міжнародних стандартів організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства з урахуванням різноманітності правових систем та нерівномірного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у судових системах країн світу. Визначено основні компоненти цих стандартів: кібербезпека, достовірність електронних доказів, захист даних та механізми міждержавного визнання судових рішень, а також важливість забезпечення сумісності судових інформаційних систем різних держав.

На основі вивчення зарубіжного досвіду, зокрема Сінгапуру, Естонії та Ізраїлю як передових країн у цій сфері, встановлено, що цифрова трансформація судочинства є загальносвітовою тенденцією, її успішне здійснення потребує використання кращих міжнародних практик та адаптації до національних правових традицій і технологічних можливостей кожної країни.

У підрозділі 5.3 *«Інтеграція організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства ЄС з судовою системою України»* розкрито сутність та особливості процесу інтеграції організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства України та Європейського Союзу, який включає узгодження нормативно-правової бази, впровадження сучасних технологічних інструментів та їх адаптацію до європейських стандартів здійснення правосуддя.

Обґрунтовано, що судова система України в епоху цифрової трансформації зазнає парадигмальних змін, спрямованих на створення єдиної, прозорої та доступної екосистеми правосуддя через діджиталізацію судочинства, що є необхідною умовою для розбудови України як правової європейської держави. Констатовано, що здійснення правосуддя в умовах воєнного стану в Україні має унікальний характер, що ускладнює аналіз міжнародної практики, включаючи досвід Європейського Союзу. Зауважено, що найбільш подібними є механізми дистанційного судочинства, які були впроваджені під час пандемії COVID-19.

Доведено, що інтеграція організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства Європейського Союзу з українською судовою системою потребує ґрунтового реформування та гармонізації законодавства. Основними завданнями визначено: адаптацію інформаційних систем судів до стандартів Європейського Союзу (e-CODEX) для міжнародного документообігу; синхронізацію форматів даних і протоколів обміну; впровадження сумісних з Європейським Союзом механізмів автентифікації; розроблення інтерфейсів для інтеграції з Європейським порталом е-правосуддя; забезпечення обміну електронними доказами за стандартами Європейського Союзу.

У підрозділі 5.4 *«Пріоритетні напрями удосконалення організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні»* визначено стратегічні вектори оптимізації організаційно-правового забезпечення цифрової трансформації судової системи.

Доведено, що інформаційні технології змінюють просторово-часовий вимір здійснення правосуддя та механізми реалізації правозастосовного процесу. Наголошено, що в умовах інтенсивної діджиталізації суспільства оптимізація організаційно-правового забезпечення цифрового судочинства є визначальним чинником забезпечення прав та свобод людини.

Обґрунтовано необхідність міжнародної гармонізації організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства через розроблення уніфікованих стандартів, конвенцій та протоколів щодо онлайн-засідань, використання електронних доказів, кібербезпеки та захисту персональних даних для ефективного транскордонного співробітництва у сфері судочинства.

Розроблено авторську модель організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні, яка є основою запропонованого інноваційного підходу до оптимізації цифрової трансформації судочинства та містить такі основні складові: інституційна структура; організаційно-правові складові; гарантії цифрового правосуддя; інтеграція штучного інтелекту та смартсудочинства; механізми імплементації.

Запропоновано розробити концепцію транскордонної уніфікованої інформаційної системи судів на основі створення єдиної цифрової екосистеми, що об'єднає систему Європейського Союзу e-CODEX з Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою України та у перспективі може бути консолідована з інформаційними системами судів інших країн.

Визначено наступні ключові напрями комплексної модернізації організаційного забезпечення цифровізації судочинства: формування єдиної цифрової екосистеми судочинства України та Європейського Союзу; вдосконалення оновлення національного законодавства у сфері електронного документообігу, захисту персональних даних та архівування електронних матеріалів тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретико-правове узагальнення та запропоновано інноваційне вирішення наукової проблеми, що полягає у розробленні авторського концептуального підходу до оптимізації цифрової трансформації судочинства через удосконалення організаційно-правового забезпечення цього процесу в сучасних умовах євроінтеграції та за обставин воєнного стану. За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки.

1. Обґрунтовано подвійну природу інформації як фундаментальної категорії організаційно-правового забезпечення судової діяльності, що може бути представлена у формі абстрактної конструкції, або мати практичне втілення та одночасно виконує функції ресурсу, засобу і результату. Запропоновано внести зміни до Закону України від 02.10.1992 року № 2657-XII «Про інформацію», розширивши визначення поняття «інформація», та сформулювати його у такій редакції: «інформація – будь-які дані, представлені у формі, що має сенс, або відомості чи знання, які можуть бути отримані, перетворені, поширені, інтерпретовані, представлені, використані або збережені на матеріальних носіях чи у свідомості людини, а також відображені в електронному вигляді чи існувати у формі ментальних конструкцій (думок, ідей, знань, концепцій)».

2. Представлено концептуальний підхід до характеристики діяльності судів як об'єкта цифрової трансформації та визначено основні його детермінанти: модернізація правової бази, реорганізація структури судів, розвиток технологічної інфраструктури, адаптація процесуальних норм, забезпечення інформаційної безпеки, підвищення доступності правосуддя та вдосконалення міжвідомчої взаємодії. Обґрунтовано необхідність оновлення та адаптації законодавства для успішної інтеграції технологічних інновацій у судову систему з огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій.

Визначено, що ефективне впровадження цифрових технологій вимагає суттєвих змін у традиційній структурі судових установ та підходах до організації їхньої роботи. Обґрунтовано необхідність підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату суду; перегляду посадових обов'язки працівників апарату суду; введення посад адміністратора електронного документообігу та спеціаліста з цифрових доказів; створення спеціалізованих підрозділів, відповідальних за цифрову трансформацію судів, основна функція яких полягатиме у розробленні стратегії цифровізації, впровадженні нових технологічних рішень та забезпеченні їх безперебійного функціонування.

Запропоновано авторську дефініцію поняття «цифровий судовий процес» як форми здійснення правосуддя, що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронних систем на всіх стадіях судового процесу, включаючи подання документів, проведення судових засідань, збір і аналіз доказів, ухвалення та оприлюднення судових рішень, з метою забезпечення ефективного, об'єктивного, прозорого та доступного правосуддя при дотриманні всіх процесуальних прав і гарантій учасників судового процесу.

3. Застосування міждисциплінарного комплексного методологічного підходу до дослідження організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства зумовлене міждисциплінарним характером наукової роботи. Поєднання холістичного, порівняльно-правового, історико-правового, формально-юридичного, соціологічного, статистичного методів та методу моделювання дозволило системно вивчити багаторівневий процес цифровізації судочинства та забезпечити основу для систематизації результатів дослідження, узагальнити запропоновані висновки, сформулювати власні науково обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства, вивчити зарубіжний досвід та розробити авторський підхід до оптимізації організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні.

4. Встановлено, що нормативне регулювання організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства є інтегративним процесом, який формує правову основу для впровадження інноваційних технологій у судову систему. Визначено його основні

засади: розроблення механізмів, які гарантують рівний доступ до правосуддя і реалізують дотримання принципів прозорості, відкритості, неупередженості правосуддя, змагальності й рівності сторін; адаптація судової системи до швидких технологічних змін, що сприяє її ефективності в умовах цифровізації; регулювання відповідальності за порушення у сфері електронного судочинства, що гарантує дотримання встановлених норм і стандартів; забезпечення стабільності та надійності інформаційних систем судів, що є основою для ефективної роботи судової системи в умовах цифрової трансформації. Доведено необхідність законодавчого регулювання відповідальності за порушення у сфері електронного судочинства.

Запропоновано внести зміни до Закону України від 22.05.2003 року № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг», які б регламентували відповідальність за порушення у сфері електронного судочинства, зокрема встановлювали склад правопорушень (несанкціонований доступ до електронних судових систем, умисне пошкодження або знищення даних в електронних системах судочинства, фальсифікація електронних судових документів, порушення конфіденційності судової інформації в електронних системах, зловживання правами електронного користувача судових систем) та встановлювали їх диференціацію за суб'єктом вчинення (працівники суду, учасники судового процесу, сторонні особи (хакери, зловмисники, технічні адміністратори систем)).

5. Досліджено, що організаційна структура інформаційних систем у судовій системі України є складною та багаторівневою системою, метою якої є забезпечення ефективного та прозорого правосуддя. На центральному рівні функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка забезпечує загальну координацію та інтеграцію всіх інформаційних процесів у судовій системі України. На регіональному рівні функціонують інформаційні системи окремих судів. На локальному рівні організаційна структура представлена автоматизованими робочими місцями суддів та працівників апарату суду. Констатовано, що організаційна структура та принципи функціонування інформаційних систем у судочинстві України регулюються низкою нормативно-правових актів, що потребують постійного оновлення та вдосконалення. Представлено авторську пропозицію щодо розроблення організаційної структури універсальної інформаційної системи для судочинства, що об'єднає функціонал існуючих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та додаткових модулів «Законодавство», «Судова практика», «Аналітика», «Форми та зразки документів», «Міжнародні стандарти фінансової звітності», «Термінологічний словник», «Моніторинг» та «Інтеграція».

Виділено основні принципи функціонування інформаційних систем у судочинстві: захист судової інформації; гарантованість доступу до правосуддя; об'єктивність та неупередженість; прозорість судових процесів; єдність судової практики; оперативність судочинства; достовірність даних; інтероперабельність; підзвітність та аудит; резервне копіювання; адаптивність до змін законодавства; людиноцентризм; хмарні технології; кібербезпека; технологічна нейтральність; цифрова ідентифікація.

Для подальшого вдосконалення організаційної структури інформаційних систем у судовій системі України запропоновано реалізувати такі заходи: розробити універсальну інформаційну систему, яка б об'єднала функціонал існуючих платформ та забезпечила комплексну автоматизацію судових процесів; впровадити модулі штучного інтелекту для більш ефективного аналізу судової практики та прогнозування судових рішень; забезпечити інтеграцію всіх існуючих правових баз даних для створення єдиного інформаційного простору; розширити можливості дистанційної участі у судових засіданнях, вдосконаливши системи відеоконференцз'язку. Реалізація цих пропозицій сприяє створенню більш ефективної, прозорої та доступної системи правосуддя, що відповідатиме сучасним викликам цифрового суспільства.

6. Визначено організаційно-правове забезпечення цифровізації судочинства як інтегративний інститут адміністративного та інформаційного права, який представляє собою систему нормативно-правових, організаційних та управлінських заходів, спрямованих

на створення оптимальних умов для впровадження та ефективного використання цифрових технологій у судовій системі. Це поняття включає правове, організаційне, інституційне, технічне та кадрове забезпечення.

Основою цифровізації судової системи є поетапне впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, її модулі Електронний кабінет, Електронний суд та система відеоконференцз'язку функціонують у тестовому режимі, Єдиний державний реєстр судових рішень працює з функціональними обмеженнями. Комплексна діджиталізація судових процесів відбувається відповідно до низки концепцій державних стратегій («Концепції розвитку електронного урядування в Україні», «Концепції побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні», «Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки», «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні», «Концепції Програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проєкту побудови ЄСІТС в Україні на 2022–2024 роки», Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки) та регулюється різними нормативно-правовими актами (Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», Закон України від 01.12.2022 року № 2807-IX «Про Національну програму інформатизації», Закон України від 02.10.1992 року № 2657-XII «Про інформацію», Закон України від 22.05.2003 року № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг», Закон України від 22.12.2005 року № 3262-IV «Про доступ до судових рішень», Закон України від 05.10.2017 року № 2155-VIII «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», Закон України від 16.12.2020 року № 1089-IX «Про електронні комунікації», Закон України від 05.07.1994 року № 80/94-ВР «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», Закон України від 05.10.2017 року № 2163-VIII «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», Закон України від 21.11.2002 року № 228-IV «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до Європейського законодавства», Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Кримінальний процесуальний кодекс України, «Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів», затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 року № 326, «Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему», затверджене рішенням Вищої Ради правосуддя від 17.08.2021 року № 1845/0/15-21, «Положення про автоматизовану систему документообігу суду», затверджене рішенням Ради суддів України від 02.04.2015 року). Подальша діджиталізація судової системи потребує формування єдиного інформаційного простору для судів, удосконалення інформаційної інфраструктури, забезпечення доступності інформації та прозорості системи правосуддя через автоматизацію процесів, оновлення технічної бази та впровадження нових інформаційних систем.

7. Виділено основні періоди еволюції українського судочинства: 1) Київська Русь (IX–XIII ст.) – правосуддя здійснювалося князем на підставі «Руської Правди»; 2) Литовсько-Польська доба (XIV–XVII ст.) – започатковано принцип законності та змагальність процесу; 3) Запорізька Січ (друга половина XVI ст. – кінець XVIII ст.) – самотутня система судочинства, заснована на козацьких звичаях; 4) Гетьманщина (кінець XVIII ст. – початок XX ст.) – вплив російського судочинства та кодифікація права; 5) українські землі у складі Російської імперії (кінець XVIII ст. – початок XX ст.) – судова реформа 1864 року, що модернізувала судову систему; 6) доба української революції 1917–1921 рр. – демократизація та націоналізація судового процесу; 7) радянська доба (1922–1991 рр.) – судочинство стало інструментом диктатури пролетаріату; 8) незалежна Україна (1991 р. – сьогодні) – трансформація судової системи, впровадження нового законодавства та цифровізація. Зазначено, що кожен із виділених етапів поступово формував підґрунтя для майбутньої цифрової трансформації та наближав судову систему до сучасних стандартів

прозорості й ефективності. Сьогодні ці стандарти втілюються через впровадження інформаційних технологій.

8. Визначено, що процес цифровізації судочинства в Україні відбувається поетапно, з постійним вдосконаленням законодавчої бази та технічних рішень. Ключовим етапом цифрової трансформації судової системи є Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система. Зауважено, що підсистема «Електронний суд» є однією із складових Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка забезпечує цифрову взаємодію між судом та учасниками судового процесу. Виділено основні переваги електронного судочинства: 24/7 доступ до Електронного суду; можливість онлайн ознайомлення з матеріалами справи; участь у засіданнях онлайн за допомогою електронного підпису; економія часу та коштів на паперову документацію; точна фіксація часу подання процесуальних документів та можливість відстеження їх руху. Ці переваги підвищують прозорість, доступність, ефективність та оперативність судової системи, сприяють забезпеченню права на справедливий суд. Аргументовано, що в умовах воєнного стану особливої актуальності набуло електронне судочинство для забезпечення безперервності та доступності правосуддя.

Досліджено, що на 2024 рік не всі суди України інтегровані до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Виявлено низку перешкод для повноцінної цифрової трансформації судової системи: нерівномірність впровадження технологій у різних судах; недостатній рівень захисту від кіберзагроз; низька цифрова грамотність серед частини населення та працівників апарату суду; значні фінансові витрати на впровадження та підтримку цифрових систем; необхідність постійного оновлення законодавчої бази; подолання психологічних бар'єрів щодо використання нових технологій. Ці фактори суттєво впливають на темпи та ефективність цифровізації судочинства в Україні.

9. Аргументовано, що цифрова трансформація судочинства є ключовою складовою державної антикорупційної стратегії України, спрямованої на підвищення транспарентності та якості судової системи. Впровадження інноваційних технологій у судові процеси, зокрема, через електронний документообіг, Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, автоматизований розподіл справ та Єдиний державний реєстр судових рішень, сприяє зменшенню корупційних ризиків. Україна активно вдосконалює нормативно-правову базу у сфері антикорупційної політики, що відповідає її міжнародним зобов'язанням, зокрема вимогам Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Прийняття нової Антикорупційної стратегії до 2025 року та Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки демонструє системний підхід до боротьби з корупцією на законодавчому рівні. Важливим кроком у цьому напрямі стало затвердження Положення про інформаційну систему моніторингу реалізації державної антикорупційної політики, яке визначає основні цілі та функціональні можливості системи для ефективного відстеження реалізації антикорупційних заходів. Для вдосконалення процесів трансформації судочинства з метою запобігання корупції у судовій системі запропоновано здійснити такі заходи: впровадити технології блокчейн для підвищення рівня безпеки та забезпечення незмінності документів; розробити та імплементувати системи на основі штучного інтелекту для виявлення можливих корупційних ризиків в ухвалених судових рішеннях; створити інтегровану систему моніторингу дій користувачів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи для автоматичного виявлення підозрілих шаблонів поведінки; розширити функціонал Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи для повної цифровізації всіх етапів судового процесу.

10. Обґрунтовано, що технологія штучного інтелекту стала підґрунтям для реалізації сучасного етапу цифрової трансформації судочинства. Вона може суттєво підвищити ефективність та доступність правосуддя шляхом автоматизації рутинних завдань, пришвидшення документообігу, вдосконалення пошуку та аналізу юридичної інформації, оптимізації розподілу справ між суддями, покращення доступу громадян до правосуддя, однак становить ризики щодо захисту прав людини, збереження конфіденційності даних та дотримання етичних норм у процесі судочинства. Встановлено відсутність універсальної

міжнародної нормативно-правової бази для регулювання сфери штучного інтелекту. Запропоновано розробити національну стратегію використання штучного інтелекту в судочинстві України на основі успішних практик Великої Британії та Сінгапуру. Гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами, зокрема з принципами «Білої книги зі штучного інтелекту», дозволить забезпечити баланс між інноваціями та захистом прав громадян.

Зроблено висновок, що технологічні інструменти на основі штучного інтелекту мають впроваджуватися у судову систему України поетапно. Виділено перспективні напрями імплементації штучного інтелекту у судочинство: системи розпізнавання документів; транскрибування судових засідань; чат-боти для надання базових юридичних консультацій громадянам; створення комплексного онлайн-порталу управління електронними судовими справами та обміну документами. Основою для впровадження цих технологічних рішень має стати Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система та її функціональні модулі, що забезпечить системність і послідовність інтеграції інструментів штучного інтелекту у діяльність судів.

Запропоновано розробити етичний кодекс застосування штучного інтелекту у судовій системі, який забезпечить дотримання балансу між технологічними інноваціями і дотриманням прав людини та посилить відповідальність за використання штучного інтелекту у судовій системі у зв'язку зі зростаючими ризиками упередженості алгоритмів, проблемами «чорної скриньки» та потенційними порушеннями прав людини. Застосування штучного інтелекту для ухвалення рішень вимагає чіткого встановлення меж відповідальності між розробниками систем, суддями та іншими учасниками процесу. Концепт меж відповідальності має передбачати, що остаточні рішення ухвалює суд, а розробники несуть відповідальність за прозорість алгоритмів та якість навчальних даних. Необхідне законодавче врегулювання, яке збалансує патентні права розробників та права осіб, чиї дані опрацьовуються системами штучного інтелекту, а також передбачить механізми відшкодування шкоди у випадку помилок чи зловживань.

11. За обставин воєнного стану електронне судочинство в Україні набуло важливого значення, однак цей процес стикається з низкою проблем, зокрема технічною неготовністю багатьох судів. Запропоновано такі заходи для вдосконалення функціонування електронного судочинства в умовах повномасштабної війни: розробити та впровадити надійні протоколи для забезпечення безпеки та достовірності цифрових доказів на основі технології блокчейн; інтегрувати в Електронний суд спеціалізовані модулі на основі високотехнологічних рішень (3D-сканерів, експрес-аналізаторів ДНК тощо) для розширення його функціональності та ефективності; створити єдину систему збору та аналізу доказів, яка об'єднає різні технології; на основі закону про регулювання використання штучного інтелекту, ухваленого Європарламентом 13 березня 2024 року, розробити аналогічний законопроект для України, розширивши перелік винятків, на які не поширюється заборона використання штучного інтелекту під час воєнного стану; розробити стандарти та протоколи для збору, оброблення та використання ланцюга зберігання цифрових доказів на основі технології блокчейн у розслідуваннях воєнних злочинів, які забезпечать їх юридичну відповідність міжнародним нормам; впровадити технології для забезпечення безперебійного функціонування електронного судочинства в умовах проблем з електропостачанням та доступом до інтернету.

12. Запропоновано авторський підхід до систематизації суб'єктів організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства за чотирма основними рівнями відповідно до їхніх функцій та повноважень: стратегічний рівень (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Вища Рада правосуддя) – формування законодавчої бази, стратегічне планування та координація процесів цифровізації на найвищому рівні; організаційно-технічний рівень (Державна судова адміністрація України, Міністерство цифрової трансформації, Державне підприємство «Інформаційні судові системи») – забезпечення практичної реалізації технічних рішень, впровадження інформаційних систем у діяльність судів та їх підтримка; функціональний рівень (Верховний Суд України, Вища кваліфікаційна

комісія суддів України, Національна школа суддів України) – практичне впровадження цифрових інструментів у судову практику та розвиток необхідних цифрових компетенцій; консультативний рівень (Рада суддів України, Громадська рада доброчесності, Дорадча група експертів) – надання експертної та консультативної підтримки щодо процесів цифровізації. Така систематизація забезпечує чітке розмежування повноважень та відповідальності різних суб'єктів у процесі цифровізації судової системи, забезпечуючи комплексний підхід до впровадження електронного правосуддя.

13. Аргументовано, що існуюча понятійна невизначеність терміну «інформаційні відносини» спричиняє потребу законодавчого врегулювання дефініції цього поняття. Запропоновано внести доповнення до Закону України від 02.10.1992 року № 2657-ХІІ «Про інформацію», закріпивши таке визначення: інформаційні відносини – це суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у процесі створення, збирання, отримання, зберігання, обробки, застосування, поширення, представлення, охорони та захисту інформації, а також під час застосування інформаційних технологій у різних сферах життєдіяльності суспільства, які регулюються нормативно-правовими актами з метою забезпечення інформаційних прав і свобод суб'єктів та задоволення їхніх інформаційних потреб.

Виділено такі види інформації, що є об'єктом інформаційних відносин у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства: інформація про судові справи та судові рішення; відомості про учасників процесу; інформація судів.

Зазначено, що правове регулювання інформаційних відносин у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства в Україні здійснюється низкою нормативно-правових актів, однак потребує удосконалення гарантування належного захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства та держави в інформаційній сфері.

Окреслено основні засади інформаційних відносин у сфері організаційно-правового забезпечення судочинства: відкритість судового процесу; захист персональних даних; електронне правосуддя; забезпечення інформаційної безпеки; оперативність та актуальність інформації.

14. Визначено основні детермінанти гарантування організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства: правові механізми захисту автоматизованих інформаційних систем від несанкціонованого втручання; організаційні заходи для запобігання та виявлення спроб втручання; технічні засоби захисту інформації в судових автоматизованих інформаційних системах; відповідальність за втручання в роботу автоматизованих інформаційних систем судів; процедури аудиту та моніторингу роботи автоматизованих інформаційних систем; навчання персоналу щодо безпечного використання автоматизованих інформаційних систем; забезпечення цілісності та достовірності даних в автоматизованих інформаційних системах; механізми відновлення роботи систем у разі успішного втручання; зарубіжний досвід та стандарти захисту автоматизованих інформаційних систем судів; баланс між відкритістю судової системи та захистом від втручання в автоматизовані інформаційні системи судів. Такі гарантії створюють надійний фундамент для інтеграції цифрових технологій у судовий процес та забезпечують дотримання фундаментальних принципів верховенства права, рівності сторін та неупередженості суду, запобігають можливим зловживанням та несанкціонованому втручанню у функціонування автоматизованих інформаційних систем, що зміцнює довіру суспільства до правосуддя в умовах цифрового середовища.

15. Встановлено неузгодженість визначення поняття «інформаційна безпека» в українському законодавстві. Запропоновано його авторську дефініцію: інформаційна безпека – це стан захищеності інформаційного середовища, що забезпечує цілісність, конфіденційність і доступність інформації, захист суб'єктів інформаційних відносин (особи, суспільства та держави) від негативних інформаційних впливів та гарантує реалізацію прав

і свобод людини й громадянина, стійкий розвиток суспільства та держави в умовах глобального інформаційного простору.

Встановлено змістовну неузгодженість і неоднозначність розуміння поняття «кібербезпека», що може призвести до юридичних дискусій щодо класифікації певних дій чи ситуацій щодо того, чи підпадають вони під сферу кібербезпеки. Запропоновано внести зміни до Закону України від 05.10.2017 року № 2163-VIII «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» і закріпити визначення цього терміну як стану захищеності фундаментальних прав, свобод та законних інтересів людини, суспільства і держави в кіберпросторі, що досягається шляхом реалізації комплексної стратегії технічних, організаційних та правових заходів, спрямованих на забезпечення цілісності, конфіденційності та доступності інформації, підтримання стійкості функціонування інформаційних систем та інфраструктури, а також своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізацію кіберзагроз для сталого розвитку інформаційного суспільства та збереження цифрового суверенітету держави.

Окреслено основні аспекти забезпечення інформаційної безпеки судів: законодавче врегулювання (уніфікація термінології у сфері інформаційної безпеки та розроблення нормативних актів з урахуванням специфіки судової системи); комплексний захист судової інформації (регулярне оцінювання ризиків та запровадження системи реагування на загрози); технічний захист (шифрування, багаторівнева аутентифікація та захист мереж); забезпечення безпечного віддаленого доступу (створення підрозділу моніторингу та реагування на кіберзагрози). Це сприятиме надійному захисту судової інформації та стабільному функціонуванню судової системи.

Запропоновано реалізувати комплекс заходів для оптимізації інформаційної безпеки у діяльності судів: нормативно-правові (розроблення єдиного законодавчого акту щодо інформаційної безпеки судової системи; уніфікація понятійно-категоріального апарату у сфері інформаційної безпеки у діяльності судів; розроблення галузевого стандарту кібербезпеки для судової системи); організаційно-управлінські (створення спеціалізованого підрозділу моніторингу та реагування на кіберзагрози в судовій системі; розроблення галузевої політики інформаційної безпеки судової системи); технічні заходи (впровадження адаптивних багаторівневих системи захисту електронного документообігу та Єдиного державного реєстру судових рішень; створення резервної інфраструктури та дзеркальних серверів із географічним розподілом; розроблення інтелектуальних систем виявлення аномалій та попередження кібератак з елементами штучного інтелекту); контрольно-наглядові (запровадження системи регулярного незалежного аудиту інформаційних систем судів; розроблення метрики ефективності заходів кібербезпеки та методології оцінювання рівня захищеності судових інформаційних систем). Впровадження цих заходів сприятиме суттєвому підвищенню рівня інформаційної безпеки судової системи, захисту конфіденційних даних та забезпеченню стабільного функціонування електронного судочинства в умовах зростаючих кіберзагроз.

16. Запропоновано розглядати смартсудочинство як інноваційний підхід до модернізації системи правосуддя шляхом комплексної інтеграції «розумних» технологій у судові процеси та практики. Він базується на впровадженні у судову систему таких цифрових смартрішень: системи електронного документообігу з елементами штучного інтелекту; блокчейн-технології для забезпечення безпеки та прозорості інформації, що циркулює в судовій системі; автоматизовані системи управління справами для оптимізації судових процесів; системи розпізнавання мови для транскрибування судових засідань; інтелектуальні системи відеоконференцз'язку для проведення дистанційних засідань; аналітичні інструменти для збору та аналізу статистики, виявлення тенденцій, оцінки ефективності діяльності судової системи; технології віртуальної та доповненої реальності для реконструкції подій у складних справах; хмарні сервіси для забезпечення надійного зберігання, швидкого доступу та обміну судовими документами і даними; мобільні технології для полегшення доступу до правосуддя.

Запропоновано авторське визначення поняття «сма́ртсудочинство» як інноваційний спосіб здійснення правосуддя, що інтегрує традиційну діяльність суду із смарттехнологіями та інтелектуальними системами для оптимізації процесу встановлення фактичних обставин справи, ефективного захисту прав і свобод людини, забезпечення приватних і публічних інтересів, підвищення точності застосування закону та прийняття справедливих судових рішень, гарантуючи прозорість, доступність та об'єктивність судового розгляду відповідно до принципу верховенства права та етичних норм.

17. Обґрунтовано доцільність впровадження сма́ртсудочинства в Україні як ефективного підходу до цифрової модернізації судової системи в Україні, зумовленого стрімким розвитком інноваційних технологій, експоненціальним ростом обсягів судової інформації, перевантаженістю судів, необхідністю забезпечення доступу до судових послуг та безперервності судочинства за обставин воєнного стану, на основі вже діючих «розумних» технологій для автоматизації судових процесів. Виокремлено комплекс основних проблемних аспектів впровадження сма́ртсудочинства в Україні, до яких віднесено необхідність контролювати використання «розумних» інструментів для забезпечення безпеки та належного функціонування судової системи та відсутність спеціального законодавства, яке б комплексно регулювало питання застосування смарттехнологій у судочинстві. Аргументовано доцільність комплексної та поетапної подальшої імплементації смарттехнологій у судову систему України на базі діючих Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та Єдиного державного реєстру судових рішень, а також практично перевірених «розумних» технологій, які мають стати допоміжним інструментом при ухваленні рішень людиною.

18. Проаналізовано досвід імплементації смарттехнологій у судочинство в передових країнах світу, зокрема в Італії, Саудівській Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Колумбії, Малайзії, Казахстані, Бразилії, Індії, Нідерландах, США та Китаї. Зроблено висновок, що подальше впровадження смарттехнологій у судовій системі України має відбуватися з урахуванням процесів євроінтеграції та обставин воєнного стану, за яких доцільним є запровадження комплексної системи онлайн вирішення спорів та віртуальних судів, за прикладом Великобританії, США і Нідерландів, та мобільних додатків для швидкого пошуку й заміни адвокатів на зразок італійського «Collega». Констатовано, що впровадження інноваційних смарттехнологій у судову систему України стикається з низкою перешкод, зумовлених суспільною недовірою, інертністю системи, браком ресурсів та законодавчими бар'єрами.

19. Організаційно-правове забезпечення цифровізації судочинства регулюється комплексною структурою міжнародних стандартів та рекомендацій, розроблених та прийнятих, насамперед, Радою Європи, Європейською комісією з питань ефективності правосуддя, Консультативною радою європейських суддів, Європейським Парламентом, Організацією Об'єднаних Націй та Міжнародним банком реконструкції та розвитку, які базуються на таких основних принципах: покращення доступу до електронного правосуддя; зміцнення цифрової співпраці судів; підвищення ефективності електронного правосуддя; сприяння інноваційному електронному правосуддю; синхронізація; забезпечення справедливості та інклюзивності; розроблення цифрових платформ судів на основі емпатії та розуміння потреб різних груп користувачів; подолання перешкод у доступі до технологій; персоналізація судових електронних сервісів; захист персональних даних; встановлення чітких правових підстав для обробки персональних даних; баланс між ефективністю судових процесів і захистом персональних даних учасників; міжнародне співробітництво для обміну найкращими практиками; створення глобального інклюзивного, безпечного та ефективного середовища цифрового правосуддя з урахуванням різноманітності правових систем та рівня технологічного розвитку країн світу. Впровадження міжнародних стандартів цифровізації судочинства потребує унікального підходу у кожній країні, з урахуванням специфіки правової системи, культурних особливостей та рівня технологічного розвитку.

20. Узагальнено досвід застосування передових підходів до впровадження цифрових технологій у судочинстві та його правового регулювання у низці країн світу (на прикладі

практик Сінгапуру, Естонії та Ізраїлю). Виявлено успішні практики цифровізації судової системи, які можуть бути імплементовані у правову систему України, а саме комплексна діджиталізація шляхом розроблення загальнонаціональних інтегрованих платформ, які функціонують як єдиний центр для обміну інформацією між інформаційними системами судів, різними державними органами та установами. Запропоновано для подальшого розвитку процесу цифровізації судочинства в Україні реалізувати такі підходи та інноваційні рішення: технологічна модифікація діючих Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та Єдиного державного реєстру судових рішень; комплексна інтеграція судової системи в загальнодержавну цифрову інфраструктуру; збалансоване правове регулювання, що поєднує як загальні принципи функціонування електронного судочинства, так і спеціальні норми щодо використання цифрових підписів, захисту даних та міжвідомчої електронної взаємодії відповідно до європейських рекомендацій та міжнародних стандартів, що сприяє реалізації євроінтеграційних прагнень України.

21. Визначено, що для успішної консолідації організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства Європейського Союзу та України необхідно забезпечити налагодження сумісності інформаційних систем судів, що передбачає адаптацію українських інформаційних систем судів до стандартів Європейського Союзу для транскордонного обміну юридичними документами; забезпечення відповідності форматів даних та протоколів обміну інформацією європейським стандартам; впровадження механізмів безпечної автентифікації та авторизації, сумісних з системами Європейського Союзу; розроблення інтерфейсів для взаємодії з Європейським порталом електронного правосуддя; забезпечення можливості обміну електронними доказами відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Для подолання відмінностей у правових системах України та країн Європейського Союзу необхідно провести ґрунтовний порівняльний аналіз правових систем України та країн Європейського Союзу; розробити механізми «перекладу» міжнародних актів з використанням єдиної правової термінології; створити спеціальні робочі груп за участю українських та європейських експертів для розроблення рекомендацій щодо гармонізації законодавства; впровадити навчальні програми для суддів та правників з порівняльного правознавства й особливостей правових систем Європейського Союзу.

Інтеграція інформаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства Європейського Союзу з судовою системою України потребує використання системного підходу та розроблення довгострокової стратегії, що дозволять створити правову основу для впровадження передових технологій у судочинство України, враховуючи зарубіжний досвід та глобальні тенденції розвитку цифрового правосуддя.

22. На основі консолідації розглянутих у цьому дисертаційному дослідженні наукових положень та представлених пропозицій розроблено модель організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні, яка обґрунтовує взаємозалежність окремих її структурних складових: інституційна структура, визначена трьома рівнями (стратегічний, організаційно-технічний, функціональний); організаційно-правові складові (нормативно-правовий компонент, технологічна інфраструктура, процедурний компонент); гарантії цифрового правосуддя (інформаційна безпека, захист персональних даних, відкритість і прозорість, доступність правосуддя); інтеграція штучного інтелекту та смартсудочинства (нормативно-правова база для штучного інтелекту, впровадження технологій штучного інтелекту, смартсудочинство); механізми імплементації (поетапне впровадження, моніторинг та оцінка).

23. З метою вдосконалення організаційно-правового забезпечення судочинства запропоновано: 1) внести зміни та доповнення до чинного законодавства: до Закону України від 02.10.1992 року № 2657-XII «Про інформацію» для уточнення визначення поняття «інформація» та усунення існуючої понятійної невизначеності поняття «інформаційні відносини»; до Закону України від 02.06.2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» для врегулювання чіткого визначення порядку проведення онлайн-засідань; до Закону України від 01.06.2010 року № 2297-V «Про захист персональних даних» з метою

правового регулювання захисту персональних даних учасників дистанційного судового процесу та гарантування безпеки інформаційних систем судів; до Закону України від 22.05.2003 року № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг» для врегулювати цифрової ідентифікації учасників дистанційного судового процесу; до Закону України від 05.10.2017 року № 2163-VIII «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» для уточнення визначення терміну «кібербезпека» та розширення його змісту; до Цивільного процесуального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України для забезпечення правової основи електронних доказів та відповідності стандартам Європейського Союзу щодо збору, зберігання та використання електронних доказів; 2) розробити: довгострокову стратегію з метою інтеграції інформаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства Європейського Союзу та України; національну стратегію використання штучного інтелекту; етичний кодекс застосування штучного інтелекту у судовій системі; 3) розробити концепцію транскордонної уніфікованої інформаційної системи судів на основі розширення та інтеграції системи Європейського Союзу e-CODEX, шляхом її об'єднання з Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою України та подальшою інтеграцією з аналогічними системами інших країн для забезпечення безпечного й ефективного обміну юридичними даними та документами між державами-учасницями; 4) розглянути смартсудочинство як інноваційний підхід до цифрової трансформації судової системи на основі імплементації інноваційних технологічних рішень у судові процеси задля модернізації судової системи України; 5) розробити та запровадити: стандарти прозорості алгоритмів штучного інтелекту; стандарти розмежування відповідальності між людиною та штучним інтелектом.

Аргументовано доцільність забезпечення взаємодії та інтеграції інформаційних систем судової системи України з відповідними системами країн Європейського Союзу: адаптація українських інформаційних систем судів до стандартів Європейського Союзу для транскордонного обміну юридичними документами; забезпечення відповідності форматів даних та протоколів обміну інформацією європейським стандартам; впровадження механізмів безпечної автентифікації та авторизації, сумісних з системами Європейського Союзу; розроблення інтерфейсів для взаємодії з Європейським порталом електронного правосуддя; забезпечення можливості обміну електронними доказами відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Окреслено проблемні аспекти та неузгодженості організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства України та країн Європейського Союзу, для подолання яких запропоновано реалізувати такі заходи: провести ґрунтовний порівняльний аналіз правових систем України та країн Європейського Союзу; розробити механізми «перекладу» міжнародних актів з використанням єдиної судової термінології; створити спеціальні робочі групи за участю українських та європейських експертів для розроблення рекомендацій щодо гармонізації законодавства; впровадити навчальні програми для суддів та правників з порівняльного правознавства й особливостей правових систем Європейського Союзу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у закордонних виданнях,

проіндексованих у базах даних **Web of Science Core Collection** та/або **Scopus**

1. Berezka K., **Kovalchuk O.**, Banakh S., Zlyvko S., Hrechaniuk R. A Binary Logistic Regression Model for Support Decision Making in Criminal Justice. *Folia Oeconomica Stetinensia*. 2022. Vol. 22 (1). P. 1–17. *(Здобувачкою розроблено аналітичну модель для автоматизації оцінювання ризиків скоєння рецидивних злочинів).*

2. Teremetskyi V., **Kovalchuk O.**, Kolesnikov A., Udovenko Z., Shramko O., Predmestnikov O. Proactive Models for Information Support of the Judicial System. *Revista Brasileira de Direito*. 2023. Vol. 19 (3). Article e4975. P. 1–19. *(Здобувачкою запропоновано концептуальний прогностичний підхід до побудови прогностичних інформаційних моделей та їх інтеграції в єдину інформаційну систему судових систем України та ЄС).*

3. Berezka K. M., **Kovalchuk O. Ya.** Associative Rules for modeling international security decisions in the context of the Ukrainian-Russian war. Preliminary evaluations. *Folia Oeconomica*. 2023. Vol. 23 (2). P. 67–80. *(Здобувачкою запропоновано комплексний аналітичний підхід до розроблення ефективних стратегій формування нової архітектури міжнародної безпеки в контексті українсько-російської війни).*

4. **Kovalchuk O.**, Karpinski M., Banakh S., Kasianchuk M., Shevchuk R., Zagorodna N. Prediction Machine Learning Models on Propensity Convicts to Criminal Recidivism. *Information*. 2023. Vol. 14 (3). Article 161. P. 1–15. *(Здобувачкою розроблено моделі машинного навчання для підтримки прийняття рішень у кримінальному правосудді).*

5. **Kovalchuk O.**, Kasianchuk M., Karpinski M., Shevchuk R. Decision-Making Supporting Models Concerning the Internal Security of the State. *International Journal of Electronics and Telecommunications*. 2023. Vol. 69 (2). P. 301–307. *(Здобувачкою запропоновано концептуальний підхід до створення інформаційно-аналітичного забезпечення у системі кримінальній юстиції).*

6. **Kovalchuk O.**, Karpinski M., Babala L., Kasianchuk M. The Canonical Discriminant Model of the Environmental Security Threats. *Complexity*. Nov. 2023. *(Здобувачкою досліджено вплив технологій на природне середовище та розуміння стратегій дій для забезпечення сталого розвитку).*

7. Teremetskyi V., **Kovalchuk O.**, Kolesnikov A., Bogdanov R., Korniienko M., Dir I. Improving the Information and Legal Support of the Judicial System of Ukraine: Experience of the European Court of Human Rights. *Journal of Ecohumanism*. 2024. Vol. 3 (3). P. 61–74. *(Здобувачкою запропоновано комплексний підхід до модернізації інформаційно-правового забезпечення судової системи України у контексті євроінтеграційних процесів та війни росії проти України).*

8. **Kovalchuk O.**, Shevchuk R., Babala L., Kasianchuk M. Support vector machine to criminal recidivism prediction. *Intl Journal of Electronics and Telecommunication*. 2024. Vol. 70 (3). P. 691–697. *(Здобувачкою запропоновано методологічний підхід до автоматизації кримінологічного прогнозування та розроблення інформаційного забезпечення органів юстиції щодо ефективної боротьби зі злочинністю).*

9. **Kovalchuk O.**, Kolesnikov A., Proskurniak I., Halunko V., Kovach Y. Implementation of innovative information technologies in judicial proceedings: organizational and legal aspect. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13 (76). P. 53–62. *(Здобувачкою досліджено організаційно-правові аспекти впровадження новітніх інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту, у системи правосуддя різних країн світу).*

10. Tokarieva K. S., **Kovalchuk O. Ya.**, Kolesnikov A. P., Dzyurbel A. D., Bodnar-Petrovska O. B., Predmestnikov O. G. The Use of AI-Language Models in Judicial Proceedings: Information and Legal Aspects. *Revista Juridica Unicuritiba*. 2024. Vol. 2 (78). P. 520–538. *(Здобувачкою досліджено інформаційно-правові засади використання мовних моделей на основі штучного інтелекту для аналізу судових рішень).*

11. **Kovalchuk O.**, Kolesnikov A., Koshmanov M., Dobrianska N., Polonka I. Rethinking the Concept of Punishment: Modeling the Level of Danger Posed by Criminals to Society. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13 (77). P. 246–256. *(Здобувачкою розроблено аналітичну модель оцінювання рівня небезпеки ув'язнених для суспільства та обґрунтовано доцільність її імплементації в інформаційну систему для підвищення ефективності системи судочинства).*

12. **Kovalchuk O.**, Shevchuk R., Banakh S., Cryptocurrency Crime Risks Modeling: Environment, E-Commerce, and Cybersecurity Issue. *IEEE Access*. 2024. Vol. 12. P. 50673–50688. *(Здобувачкою досліджено взаємозв'язок між цифровими тенденціями, такими як блокчейн і криптовалюти, та кібербезпекою і національною безпекою країн світу).*

**Статті у наукових виданнях,
включених до Переліку наукових фахових видань України**

13. Ковальчук О. Асоціативна модель підтримки ухвалення рішень у кримінальному судочинстві. Актуальні проблеми правознавства. 2023. № 3. С. 56–62.
14. **Kovalchuk O.**, Teremetskyi V. Informational and Legal Support of the Justice System. Наукові записки. Серія: Право. 2023. № 15. С. 271–278. *(Здобувачкою обґрунтовано необхідність розроблення єдиної уніфікованої системи підтримки ухвалення рішень у судочинстві).*
15. **Kovalchuk O.**, Banakh S. Problem-oriented approach to the formation of information support for judicial and law enforcement agencies. Actual problems of law. 2023. Vol. 4. P. 72–78. *(Здобувачкою представлено проблемно-орієнтований підхід до формування інформаційного забезпечення судових та правоохоронних органів).*
16. Teremetskyi V., **Kovalchuk O.** Smart Technologies in Justice: Perspectives for Ukraine. Entrepreneurship, Economy and Law. 2023. Vol. 5. P. 86–95. *(Здобувачкою обґрунтовано доцільність та шляхи імплементації парадигми смартсудочинства в Україні у контексті діджиталізації судових процесів і вдосконалення функціонування судової гілки влади).*
17. Ковальчук О. Правові рамки застосування штучного інтелекту в судовій системі. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2024. № 5 (75). С. 21–27.
18. Ковальчук О. Теоретичні засади подолання етичних викликів використання штучного інтелекту у судочинстві. Наукові записки. Серія: Право. 2024. № 16. С. 217–221.
19. Ковальчук О. Інноваційні підходи в концепції смарт судочинства: інтелектуальна модель виявлення злочинних угруповань. Журнал східноєвропейського права. 2024. № 123. С. 85–92.
20. Ковальчук О. Цифровізація судочинства: інформаційна модель для оцінювання ступеня небезпеки, яку становлять ув'язнені для суспільства. Вісник Кримінальної асоціації України. 2024. № 1 (31). С. 646–656.
21. Ковальчук О. Гарантування відповідальності Росії за воєнні злочини в Україні: інформаційно-правовий аспект. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2024. № 2 (105). С. 149–159.
22. Ковальчук О. Моделі машинного навчання для інформаційно-правового забезпечення діяльності суду. Приватне право і підприємництво. 2024. Вип. 24. Ч. 1. С. 207–214.
23. Teremetskyi V. I., **Kovalchuk O. Ya.** Artificial Intelligence as a Factor in the Digital Transformation of the Justice System. Forum Prava. 2024. Vol. 78 (1). P. 106–115. *(Здобувачкою проаналізовано зарубіжний досвід використання інструментів штучного інтелекту у цифровій трансформації судових систем провідних країн світу та визначено основні переваги і ризики імплементації у судочинство рішень на основі цієї технології).*
24. **Kovalchuk O. Ya.**, Dovhopolyi Ye. I., Shliakhovchuk M. V. Digital Technologies in Justice: Blockchain as an Innovative Way of Dispute Resolution. Journal of Eastern European Law. 2024. Vol. 124. P. 56–61. *(Здобувачкою досліджено потенціал технології блокчейн та смартконтрактів для вирішення спорів у правових системах різних країн світу).*
25. Kovalchuk O. Modern IT Solutions for Holding Russia Accountable for Its Military Aggression Against Ukraine. Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko. 2024. Vol. 2 (106). P. 180–191.
26. Ковальчук О. Онлайн медіація в цифровізації правосуддя. Приватне право і підприємництво. 2024. Вип. 24 (2). С. 133–138.

Статті у наукових виданнях інших держав

27. Kovalchuk O. Smart Judiciary and Blockchain: Legal Regulation of Cryptocurrencies. Legal Economic Science and Praxis. 2023. Vol. 8. P. 4–8.

28. Kovalchuk O. Digital jurisprudence: the legal field of cryptocurrencies. Legal Economic Science and Praxis. 2023. Vol. 9. P. 13–17.

Розділи у колективних монографіях

29. **Kovalchuk O.**, Shevchuk R., Shangtybayeva G., Kasianchuk M. Decision Support Model Based on the Analysis of International Security Risks and Threats. Chapter in monograph: Przetwarzanie, transmisja i bezpieczeństwo informacji. Wydawnictwo Nauk. Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, 2022. P. 57–70. *(Здобувачкою розроблено інноваційний підхід до переоцінки міжнародних безпекових механізмів стосовно воєнних злочинів, скоєних росією в Україні).*

30. **Kovalchuk O.**, Shevchuk R., Chudyk N., Ivanytskyi R. Using Machine Learning Models to Decision-Making in the Justice System. Chapter in monograph: Informatyka techniczna i sztuczna inteligencja. Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, 2024. P. 53–69. *(Здобувачкою представлено концепцію використання сучасних інформаційних технологій для розроблення надійної інформаційної системи підтримки ухвалення рішень у судочинстві).*

Тези наукових доповідей

31. **Ковальчук О. Я.**, Масьонкова М. М. Кіберзлочинність як загроза цифровому суспільству. Big data analytics: моделювання та інформаційні технології: Міжнародний науковий симпозіум, м. Київ, 20 березня 2019 року: тези доповіді. Київ, 2019. С. 126–129. *(Здобувачкою запропоновано концепцію необхідності встановлення принципів та узгодження стратегій кіберзахисту цифрового простору між усіма зацікавленими сторонами: потенційними жертвами, провайдерами кіберпослуг, правоохоронними органами, групами з реагування на надзвичайні ситуації та транснаціональними інституціями).*

32. Ковальчук О. Я. Смарт-технології у кримінальному судочинстві. Інформаційні технології та комп'ютерне моделювання: Міжнародна науково-практична конференція, м. Івано-Франківськ, 18–23 травня 2020 року: тези доповіді. Івано-Франківськ, 2020. С. 122–123.

33. **Kovalchuk O.**, Berezka K. Big Data Analytics During State of War: Safety vs Legal Aspect. Russian-Ukrainian war: law, security, world: VI International Scientific and Practical Conference, Ternopil, Ukraine, April 29, 2022: theses of reports. Ternopil, 2022. P. 282–2825. *(Здобувачкою розкрито механізми імплементації технології великих даних для виявлення, документування та розслідування воєнних злочинів з метою забезпечення допустимості та достовірності отриманих доказів у судовому провадженні).*

34. **Kovalchuk O.**, Banakh S., Masonkova M., Berezka K., Mokhun S., Fedchyshyn O. Text Mining for the Analysis of Legal Texts. 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, Ruzomberok, Slovakia, September 26–28, 2022: theses of reports. Ruzomberok, 2022. P. 502–505. *(Здобувачкою розроблено моделі для автоматичної класифікації текстових документів, пов'язаних із кримінальним судочинством).*

35. **Kovalchuk O.**, Banakh S., Masonkova M., Burdin V., Zaverukha O., Ivanytskyi R. A Scoring Model for Support Decision Making in Criminal Justice. 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, Ruzomberok, Slovakia, September 26–28, 2022: theses of reports. Ruzomberok, 2022. P. 116–120. *(Здобувачкою розроблено інноваційний підхід на основі застосування алгоритмів штучного інтелекту для формування інформаційного забезпечення для ухвалення оптимальних рішень у кримінальних провадженнях).*

36. **Ковальчук О. Я.**, Чудик Н. О., Банах С. В. Системи ШІ для підтримки прийняття безпекових рішень: правовий аспект. Правове регулювання цифрової економіки та ШІ: національний та міжнародні виміри: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16 листопада 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 187–191. *(Здобувачкою розкрито вплив законодавства про штучний інтелект на розвиток технологій та формулювання*

проблематики балансу між чутливістю та специфічністю застосування інструментів штучного інтелекту у судовій практиці).

37. **Kovalchuk O.**, Banakh S., Kasianchuk M., Moskaliuk N., Kaniuka V. Associative Rule Mining for the Assessment of the Risk of Recidivism. 4th International Workshop on Intelligent Information Technologies and Systems of Information Security, Khmelnytskyi, Ukraine, March 22–24, 2023: theses of reports. Khmelnytskyi, 2023. P. 376–387. *(Здобувачкою розроблено модель для оцінювання ризику скоєння рецидивів).*

38. **Kovalchuk O.**, Banakh S., Masonkova M., Moskaliuk N., Rohatynska N., Pustovyi O. Survival Analysis Models for Estimating and Predicting the Risks of Confession of Criminal Defendants. 13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, Wrocław, Poland, September 21–23, 2023: theses of reports. Wrocław, 2023. P. 46–51. *(Здобувачкою запропоновано концепцію оцінювання рівня суспільної небезпеки засуджених, як одного із ключових аспектів дотримання принципів справедливого правосуддя).*

39. Ковальчук О. Використання науки про дані та інформаційних технологій у кримінальному судочинстві. Сучасні підходи до методології правничих досліджень: Міжнародна науково-практична конференція з нагоди 100-річчя з дня народження академіка Національної академії правових наук України Федора Глібовича Бурчака, м. Київ, 3 квітня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 78–82.

40. Kovalchuk O. Utilizing big data technologies to support judicial decisions in cases involving war crimes. Legal Restoration of Ukraine as a Powerful European State Through the Prism of International Experience: XIV International Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, April 18, 2024: theses of reports. Kyiv, 2024. P. 158–161.

41. Kovalchuk O. Information and Legal Support for Balancing the Interests of Justice and Human Rights Protection. Human Rights in a Globalized World: Current State, Implementation Paths, and Protection Mechanisms: All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Kharkiv, Ukraine, April 19, 2024 theses of reports. Kharkiv, 2024. P. 484–487.

42. Kovalchuk O. The Use of AI-Language Models to Support Judicial Decisions. Ukraine in the conditions of reforming the legal system: modern realities and international experience: VIII International scientific and practical conference, Ternopil, Ukraine, April, 19–20, 2024: theses of reports. Ternopil, 2024. С. 48–50.

43. Ковальчук О. Інформатизація судової системи як чинник сталого розвитку. Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі: III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених, м. Чернігів, 19 квітня 2024 року: тези доповіді. Чернігів, 2024. С. 110–111.

44. Ковальчук О. Судово-економічна експертиза в інформаційно-правовому забезпеченні судів. Підприємництво, облік та фінанси: сучасний стан й перспективи повоєнного відродження: Міжнародна науково-практична Інтернет конференція, м. Херсон – м. Кропивницький, 24 квітня 2024 року: тези доповіді. Херсон, 2024. С. 379–383.

45. Ковальчук О. Забезпечення відповідальності за міжнародні злочини Росії в Україні: перспективи судового переслідування. Актуальні проблеми національного законодавства: Міжнародна науково-практична конференція, м. Кропивницький, 25 квітня 2024 року: тези доповіді. Кропивницький, 2024. С. 150–152.

46. Ковальчук О. Цифровізація судочинства в умовах війни: організаційно-правовий аспект. Сучасні виклики розвитку юридичної науки і практики в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 2 травня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 392–393.

47. **Kovalchuk O.**, Shevchuk R., Masonkova M., Banakh A. Content Analysis of Court Decisions: A GPT-4 Based Sentence-by-Sentence Data Generation and Association Rules Mining. I International Workshop of Young Scientists on Artificial Intelligence for Sustainable Development, Ternopil, Ukraine, May 10–11, 2024: theses of reports. Ternopil, 2024. P. 56–70. *(Здобувачкою запропоновано інноваційний підхід, що поєднує використання мовної моделі а GPT-4 для генерації необхідних фактів з неструктурованих текстових документів судових*

рішень та асоціативних правил для ідентифікації закономірностей у наборах критеріїв, які враховуються судом при ухваленні вироків у схожих справах).

АНОТАЦІЯ

Ковальчук О. Я. Організаційно-правове забезпечення цифровізації судочинства в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за науковою спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2025.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства в Україні. У роботі висвітлено складну й багатоаспектну сутність цифрової трансформації судочинства у цифровому суспільстві та особливості організаційно-правового забезпечення цього процесу в Україні й окремих країнах світу. Проведено детальний аналіз чинного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють різні аспекти цього динамічного процесу. Розкрито сутність цифрової трансформації судової системи як ключового елемента антикорупційної політики, висвітлено проблеми підвищення ефективності функціонування електронного судочинства в Україні під час воєнного стану. Детально розглянуто механізми та гарантії організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства.

Представлено смартсудочинство як інноваційний підхід до модернізації судової системи через комплексну інтеграцію інноваційних «розумних» технологій у судові процедури та практики. Проведено компаративний аналіз зарубіжного досвіду організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства та запропоновано пріоритетні напрями інтеграції інформаційних судових систем України та Європейського Союзу.

Розроблено модель організаційно-правового забезпечення цифровізації судочинства, яка може стати основою оптимізації цифрової трансформації судової системи в Україні.

За результатами дослідження сформульовано пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до деяких законодавчих актів України та подолання виявлених окремих практичних проблем.

Ключові слова: судочинство, організаційно-правове забезпечення, цифровізація судочинства, цифрова трансформація судової системи, законодавство, інформаційні технології, правова інформація, інформаційні відносини, електронне судочинство, нормативно-правові акти, Єдина інформаційно-телекомунікаційна система, електронний суд, інформаційні системи судів, смартсудочинство, смарттехнології, інформаційна безпека, кібербезпека, євроінтеграція, блокчейн, воєнний стан.

ANNOTATION

Kovalchuk O. Ya. Organizational and Legal Support for Digitalizing Judiciary in Ukraine. Qualification of scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the Doctor of Legal Sciences degree in the scientific specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2025.

The dissertation is a qualifying scientific work, which for the first time in Ukrainian information law doctrine examines the issues of organizational and legal support for the digitalization of judiciary.

The work verifies the need to reconceptualize the fundamental concept of information. The author's position regarding the definition of the term «information», which incorporates its material, digital, and cognitive forms, is formulated and substantiated.

It has been determined that the main determinants of effective court operations as an object of organizational and legal support for the digitalization of the judiciary are: 1) improvement of legislation; 2) optimization of the court apparatus structure; 3) development of technological

infrastructure; 4) adaptation of procedural norms to the realities of the information society; 5) ensuring information security; 6) increasing access to justice; 7) improvement of interagency cooperation.

It has been established that Ukrainian legislation does not regulate the use of the concepts of «digital divide» and «digital judicial process». The author's definition of the term «digital divide» is proposed as inequality in access to digital technologies, information and communication services, and opportunities for their use between different social groups, regions, or countries, caused by economic, social, educational, age, geographical, or other factors, which leads to limiting the possibilities for full participation of individuals or groups in the digital society.

The author's definition of the term «digital judicial process» is proposed as a form of justice administration that involves the use of information and communication technologies and electronic systems at all stages of judicial proceedings, including document submission, court hearings, collection and analysis of evidence, adoption, and publication of court decisions, to ensure effective, transparent, and accessible justice while respecting all procedural guarantees and rights of participants in the judicial process.

A comprehensive interdisciplinary methodological toolkit has been developed to thoroughly analyze the organizational and legal aspects of judiciary digitalization. This approach is based on the synthesis of holistic, comparative-legal, historical-legal, formal-legal, sociological, and statistical methods, as well as modeling and economic analysis methods. It provides a comprehensive study of the multifaceted process of technological transformation of the judicial system, forming a theoretical foundation for its adaptation to the challenges of the digital era.

The main tasks of regulatory governance of the organizational and legal support for the digitalization of the judiciary have been defined as a comprehensive process that forms the legal basis for implementing innovative technologies in the judicial system. It is proposed that such tasks include: 1) developing mechanisms that guarantee equal access to justice and implement adherence to the principles of transparency, openness, the impartiality of justice, adversarial proceedings, and equality of parties; 2) adapting the judicial system to rapid technological changes, which contributes to its efficiency in the conditions of digitalization; 3) regulating responsibility for violations in the field of electronic justice, which guarantees compliance with established norms and standards; 4) ensuring stability and reliability of court information systems, which is the foundation for effective operation of the judicial system in the context of digital transformation.

It has been determined that the organizational structure of information systems in the Ukrainian judiciary is a complex and multi-level system aimed at ensuring effective and transparent justice. It includes three levels: 1) central, where the Unified Judicial Information and Telecommunication System operates; 2) regional, where information systems of individual courts function; 3) local, where the organizational structure is represented by automated workstations of judges and court staff.

Legal, organizational, institutional, and technical aspects of the organizational and legal support for the digitalization of the judiciary have been highlighted, which include various tools and procedures aimed at implementing effective, secure, and transparent electronic justice.

The work provides a theoretical and philosophical analysis of the formation and development of the judicial system on the territory of modern Ukraine, highlighting the following stages: 1) Kyivan Rus (9th–13th centuries) – justice was administered by the prince based on «Ruska Pravda»; 2) Lithuanian-Polish period (14th–17th centuries) – establishment of the principle of legality and adversarial process; 3) Zaporizhian Sich (second half of the 16th century – end of the 18th century) – distinctive judicial system based on Cossack customs; 4) Hetmanate (end of 18th century – beginning of 20th century) – influence of Russian judiciary and codification of law; 5) Ukrainian lands as part of the Russian Empire (end of 18th century – beginning of 20th century) – judicial reform of 1864, which modernized the judicial system; 6) period of the Ukrainian revolution of 1917–1921 – democratization and nationalization of the judicial process; 7) Soviet era (1922–1991) – judiciary became an instrument of the dictatorship of the proletariat; 8) independent Ukraine (1991 – present) – transformation of the judicial system, implementation of new legislation

and digitalization. At each stage, the foundation was laid for the further digitalization of the judicial system and the transition to modern standards of transparency and efficiency, implemented through technological innovations.

The main challenges that hinder the full implementation of digital technologies in the judiciary at the present stage have been identified: 1) uneven implementation of technologies in courts; 2) low level of cybersecurity in court information systems; 3) insufficient level of digital competence among court staff and citizens; 4) underfunding of digital technology implementation; 5) the need for constant updating of legislation; 6) psychological resistance to innovation.

The work establishes that the digital transformation of the judiciary is a key component of Ukraine's state anti-corruption strategy, implemented through the introduction of innovative technologies into the judicial system, particularly through electronic document management, the Unified Judicial Information and Telecommunication System, automated case assignment, and the Unified State Register of Court Decisions. To improve these processes, the following have been proposed: 1) implement blockchain technology to increase security levels and ensure document immutability; 2) develop and implement systems based on artificial intelligence to detect possible corruption risks in court decisions; 3) create an integrated system for monitoring user actions within the Unified Information and Telecommunication System to automatically detect suspicious behavior patterns; 4) expand the functionality of the Unified Judicial Information and Telecommunication System for complete digitalization of all stages of the judicial process.

The work substantiates the feasibility of implementing artificial intelligence-based technologies in Ukraine's judicial system. Such technologies have significant potential for improving the efficiency of judicial proceedings, but at the same time create substantial risks for ensuring transparent, fair, and impartial justice. The necessity of developing special legislation regarding the use of artificial intelligence in the judiciary has been determined, to ensure the protection of human rights, preserve data confidentiality, as well as adhering to ethical norms and standards in the process of using innovative technologies.

The work examines the necessary conditions for improving electronic justice in Ukraine, which has gained critical importance under martial law: 1) implementation of blockchain technology to guarantee the integrity and immutability of digital evidence; 2) integration of high-tech solutions such as 3D scanners, express DNA analyzers, Electronic Court; 3) creation of a unified system for evidence analysis based on artificial intelligence; 4) development of a draft law on regulating artificial intelligence in the judiciary, taking into account European experience and circumstances of martial law; 5) standardization of processes for collecting, analyzing, and using electronic evidence of war crimes based on blockchain; 6) introduction of technical solutions to ensure continuity of electronic justice during power and internet outages.

The subjects of organizational and legal support for the digitalization of the judiciary in Ukraine have been identified, and their functions and powers have been summarized: 1) The Verkhovna Rada of Ukraine – creating the legislative framework for implementing electronic justice; 2) The Cabinet of Ministers of Ukraine – developing regulatory legal acts and coordinating the activities of executive authorities in the field of digitalization of judicial proceedings; 3) The Ministry of Digital Transformation – creating general infrastructure for digitalization of public services, including the judicial system; 4) The State Judicial Administration of Ukraine – direct implementation of digital technologies in judicial proceedings; 5) The High Council of Justice – coordination at the strategic level of judicial digitalization processes; 6) The Supreme Court – influence on the formation of judicial practice regarding the application of digital technologies; 7) The High Qualification Commission of Judges of Ukraine – evaluating judges' skills in using digital technologies; 8) The National School of Judges of Ukraine – training and professional development in the field of digital technology use; 9) The Council of Judges of Ukraine – making decisions regarding the organization of court operations in the context of digitalization; 10) The State Enterprise «Judicial Information Systems» – technical implementation of judicial digitalization processes; 11) The Public Integrity Council – collection, verification, and analysis of information; 12) The Advisory Group of Experts – evaluation of moral qualities and professional competencies,

particularly digital skills, of candidates for the position of judge of the Constitutional Court of Ukraine.

The main determinants for ensuring the organizational and legal support for the digitalization of the judiciary have been outlined: 1) legal mechanisms for protecting automated information systems from unauthorized interference; 2) organizational measures for preventing and detecting interference attempts; 3) technical means of information protection in judicial automated information systems; 4) responsibility for interference with the operation of automated information systems of courts; 5) procedures for auditing and monitoring the operation of automated information systems; 6) personnel training regarding the safe use of automated information systems; 7) ensuring the integrity and reliability of data in automated information systems; 8) mechanisms for restoring system operation in case of successful interference; 9) international experience and standards for protecting automated information systems of courts; 10) balance between openness of the judicial system and protection from interference in automated information systems of the judicial system.

The concept of «information security» has been defined as the state of protection of the information environment that ensures the integrity, confidentiality, and accessibility of information, the protection of subjects of information relations (individuals, society, and the state) from negative information influences, and guarantees the realization of human and citizen rights and freedoms, sustainable development of society and the state in the global information space.

A definition of the term «cybersecurity» has been proposed as the state of protection of fundamental rights, freedoms, and legitimate interests of individuals, society, and the state in cyberspace, achieved through the implementation of a comprehensive strategy of technical, organizational, and legal measures aimed at ensuring the integrity, confidentiality, and accessibility of information, maintaining the stability of information systems and infrastructure functioning, as well as timely detection, prevention, and neutralization of cyber threats for sustainable development of the information society and preservation of the state's digital sovereignty.

Smart judiciary has been presented as an innovative approach to modernizing the justice system through the comprehensive integration of advanced smart technologies into judicial procedures and practices, based on the implementation of such digital smart solutions in the judicial system: 1) electronic document management systems with artificial intelligence elements; 2) blockchain technology to ensure security and transparency of information for the functioning of the judicial system; 3) automated case management systems to optimize judicial processes; 4) speech recognition systems for transcribing court sessions; 5) intelligent video conferencing systems for remote hearings; 6) analytical tools for collecting and analyzing statistics, identifying trends, evaluating the effectiveness of the judicial system; 7) virtual and augmented reality technologies for reconstructing events in complex cases; 8) cloud services to ensure reliable storage, quick access, and exchange of procedural documents and data; 9) mobile technologies to facilitate access to justice. The author's definitions of the concepts «smart technologies», «smart judiciary», and «digital rights» have been proposed.

It was emphasized that the implementation of smart justice in Ukraine, which is at an initial stage, is a critically important step in the digital transformation of the judicial system, especially under wartime conditions. This requires a comprehensive approach that includes: 1) integration of innovative technologies; 2) development of appropriate legislation; 3) phased implementation taking into account the country's resources and characteristics. The implementation of these measures will increase the efficiency, transparency, and accessibility of justice while ensuring guarantees of human rights and freedoms.

The experience of implementing smart technologies in judicial systems of leading countries around the world was analyzed, particularly in Italy, Saudi Arabia, UAE, Colombia, Malaysia, Kazakhstan, Brazil, India, Netherlands, USA, and China.

It has been established that there is active integration of digital innovations into the judicial systems of these countries, although this process faces challenges of public distrust, resource limitations, and legislative barriers. The implementation of smart technologies in the judicial system for effective, transparent, and accessible justice is regulated by international standards that ensure

a balance between modernizing judicial processes and adhering to fundamental principles of justice, including the protection of personal data and human rights.

The main components that form international norms of organizational and legal framework for regulating the digitalization process of the judicial system have been identified: 1) accessibility of electronic justice; 2) protection of personal data; 3) electronic document management in the judicial system; 4) remote participation in court hearings; 5) transparency of court proceedings; 6) automation of judicial processes; 7) interagency cooperation.

The experience of implementing digital technologies in court proceedings and the peculiarities of their legal regulation in Singapore, Estonia, and Israel have been analyzed. Based on the obtained results, the main directions of the strategy for integrating the information and legal framework for the digitalization of European Union court proceedings with the judicial system of Ukraine have been formulated.

The necessity of developing a long-term strategy for harmonizing the organizational and legal foundations of digital modernization of Ukraine's judiciary following European Union standards has been identified. This strategy should include: 1) development of a detailed plan for digital transformation of Ukraine's judicial system with clear stages and goals; 2) creation of an interagency working group to coordinate efforts in implementing the strategy; 3) involvement of international experts and organizations to provide technical assistance and consultations; 4) development of mechanisms for monitoring and evaluating the progress of digital technology integration into the judicial system; 5) ensuring stable financing of digitalization projects through the state budget and international assistance; 6) conducting regular consultations with all stakeholders, including judges, lawyers, information technology specialists, and the public.

Based on the research results, proposals and recommendations have been provided regarding amendments to several Ukrainian laws and practical solutions to specific problems.

Key words: judiciary, organizational and legal support, digitalization of judiciary, digital transformation of the judicial system, legislation, information technology, legal information, information relations, electronic judiciary, regulatory legal acts, Unified Information and Telecommunication System, Electronic court, court information systems, smart judiciary, smart technologies, information security, cybersecurity, European integration, blockchain, martial law.